

השלום הדמוקרטי - גורמים מבניים ונורמטיביים, 1946-1986

מאמר זה הינו התרגום הראשון לעברית של המאמר המפורסם של זאב מעוז וברוס ראסט שראה אור בכתב העת "*American Political Science Review*" בשנת 1993. לציטוט המאמר המקורי:

Maoz, Zeev, and Bruce Russett. "Normative and structural causes of democratic peace, 1946-1986." *American Political Science Review* 87.03 (1993): 624-638.

מדינות דמוקרטיות מועדות על פי רוב לסכסוכים ולמלחמות באותה מידה כמו מדינות שאינן דמוקרטיות, אולם רק לעתים נדירות אירע שדמוקרטיות התנגשו זו בזו בסכסוך אלים. במאמר זה אנו מראים תחילה כי הדמוקרטיה, לצד גורמים אחרים, היא שאחראית להעדרם היחסי של סכסוכים. לאחר מכן אנו בוחנים שני מודלים מסבירים: על פי המודל הנורמטיבי, דמוקרטיות אינן נלחמות זו בזו מכיוון שנורמות של פשרה ושיתוף פעולה מונעות מניגודי האינטרסים ביניהן להסלים לכדי סכסוכים אלימים; לפי המודל המבני, תהליכים פוליטיים מורכבים של גיוס תמיכה ציבורית מטילים מגבלות מוסדיות על מנהיגי שתי הדמוקרטיות המתעמתות ומוציאים מכלל אפשרות את הסכסוך האלים. באמצעות מערכי נתונים שונים בנוגע לסכסוכים בין-לאומיים ובעזרת אינדיקטורים מרובים, מצאנו כי: (1) לדמוקרטיה כשלעצמה השפעה שלילית עקבית ואיתנה על ההיתכנות של

* אנו מודים לחבר הנאמנים של ה-Israeli Foundation, ול-World Society Foundation (שווייץ) על תמיכתם; לאליסון אוטרינו ולאן גרקן על הסיוע בעיבוד הנתונים; וכן לברוס בואנו דה-מסקיטה, פול דיאל, טד רוברט גור, איזבל גרונברג, שלדון לוי, אלכס מינץ, בן מור, סולומון פולאצ'ק, תומס ריסה-קאפן ואריך וידה על הערותיהם.

סכסוך או של הסלמה בדיאדה; 2) הנתונים תומכים הן במודל הנורמטיבי והן במודל המבני; 3) התמיכה במודל הנורמטיבי היא עקבית ואיתנה יותר.

===

הזיהוי של **השלום הדמוקרטי** הוא ככל הנראה אחד התוצרים הלא-טריוויאליים החשובים של המחקר המדעי בתחום הפוליטיקה העולמית. הוא עשוי גם להוות בסיס לתובנות חשובות הרבה יותר בנוגע לאופן הפעולה של עולם הפוליטיקה הבין-לאומי בעידן המודרני (Levy, 1988; Russett, 1990; Ray, 1992). התוצאה המחקרית של "שלום דמוקרטי" כוללת שני מרכיבים בעלי חשיבות זהה: (1) מדינות דמוקרטיות מועדות על פי רוב לסכסוכים ומלחמות ממש כמו מדינות שאינן כאלה; (2) במהלך מאתיים השנים האחרונות, רק לעתים נדירות התנגשו דמוקרטיות זו בזו בסכסוך אלים או בסכסוך שהיה טמון בו פוטנציאל לאלימות, ובפועל (לפי כמה קריטריונים סבירים) הן לא לחמו זו בזו במלחמה בין-לאומית כוללת.

מחקרים רבים שנערכו בנושא זה הגיעו כולם לאותה תוצאה, ואישרו כי אכן "דמוקרטיות נלחמות זו בזו לעתים נדירות בלבד" (לסקירות בנושא ראו Maoz and Abdolaly, 1989; Russett, 1993). אך חשוב מכך - קיימות ראיות משמעותיות לקשר סיבתי שעומד ביסוד ממצא זה. דבר כלשהו בהרכב הפנימי של מדינות דמוקרטיות הוא שמונע מהן להילחם זו בזו, **חרף העובדה שהן אינן מועדות לסכסוכים פחות ממדינות שאינן דמוקרטיות**. ניסיונות לקשור את הממצאים הללו לגורמים אחרים, שאינם שיטת הממשל הדמוקרטית של המדינות, חשפו שהקשר בין דמוקרטיה ובין שלום כפי הנראה איננו מלאכותי (Bremer, 1992; Maoz and Russett, 1992). סכסוכים בין דמוקרטיות מתרחשים הרבה פחות מן הצפוי בהשוואה לסכסוכים בין מדינות עשירות, בעלות ברית, המתאפיינות בצמיחה מהירה ואינן קרובות זו לזו גיאוגרפית.

מכיוון שהשלום הדמוקרטי הוא תוצאה בעלת חשיבות תיאורטית ומעשית רבה, נדרשת בחינה מעמיקה יותר של גורמיו. ליתר דיוק, נדרשת הבנה טובה יותר של המנגנון הסיבתי המסביר בו זמנית הן את תופעת השלום הדמוקרטי והן את העובדה שדמוקרטיות אינן נבדלות ממדינות שאינן דמוקרטיות מבחינת היותן מועדות לסכסוך. מחקר זה ממשיך ומרחיב מחקרים קודמים בנושא השלום הדמוקרטי באמצעות השאלות שלהלן: (1) האם דרגת הדמוקרטיזציה של דיאדה, לצד גורמים אחרים, מקטינה את הסיכוי שלה להיות מעורבת בסכסוך? (2) אילו גורמים ספציפיים בפוליטיקה

ובנורמות של חברות דמוקרטיות מונעים מהן להילחם זו בזו? (3) מדוע הגורמים שמונעים מדמוקרטיה מלהילחם זו בזו, כאמור לעיל, אינם מקטינים גם את רמת המעורבות הכללית של מדינות דמוקרטיות בסכסוכים?

מאמר זה יסקור שני הסברים אפשריים שהוצעו לתופעת השלום הדמוקרטי, יעמוד על ההשלכות הלוגיות והאמפיריות של כל אחד מן ההסברים ויבחן את המסקנות המוצעות ביחס למערכת הבין-לאומית בת זמננו.

א. שיקולים תיאורטיים

הממצאים האמפיריים בנוגע לטענת השלום הדמוקרטי מעמידים בפנינו פרדוקס לכאורה, שכן שני חלקי הטענה עומדים כביכול בסתירה זה לזה. משום כך, כל הסבר שמתייחס לתופעת השלום הדמוקרטי צריך להסביר בו בזמן את שתי ההבחנות שקושרות בין מערכות פוליטיות דמוקרטיות ובין סכסוכים בין-לאומיים. כל הסבר שכוחו יפה רק להבחנה אחת אינו שלם ולכן גם אינו קביל מבחינה תיאורטית.

במאמר זה נבחן רק שניים מתוך ההסברים הרבים האפשריים לצמד ההבחנות הללו. אנו סבורים כי אלה ההסברים הכלליים ביותר, ופוטנציאלית החזקים ביותר, לתופעת השלום הדמוקרטי. את ההסברים הללו נכנה המודל הנורמטיבי והמודל המבני של השלום הדמוקרטי.

1. המודל הנורמטיבי

יסודותיו של מודל זה הופיעו כבר אצל הוגים פוליטיים דוגמת עמנואל קאנט ותומס וודרו וילסון; גם הוגים מודרניים דוגמת דויל (Doyle, 1986) ביטאו אותו בכתיבתם. הוא מבוסס על שתי הנחות מוצא.

הנחה נורמטיבית 1. מדינות נוטות להחזין, במידת האפשר, את נורמות ההתנהגות הפנים-מדינתיות אשר התפתחו בהן ושמהפיינות את התהליכים והמוסדות הפוליטיים הפנימיים שלהן.

הנחה נורמטיבית 2. האופי האנרכי של הפוליטיקה הבין-לאומית מביא לכך שבהתנגשות בין נורמות דמוקרטיות ובין נורמות בלתי-דמוקרטיות ידן של האחרונות היא על העליונה.

לפי הנחה 1, נורמות שונות של התנהגות פוליטית פנים-מדינתית יבואו לידי ביטוי בדפוסי התנהגות שונים במישור הבין-לאומי. משטרים דמוקרטיים מבוססים על נורמות פוליטיות המדגישות תחרות פוליטית אשר מבוקרת באמצעים לא אלימים. ניצחון אינו מחייב השמדה של היריב, והפסד אינו מונע מן המובס לנסות את מזלו בשנית. סכסוכים פוליטיים בדמוקרטיות נפתרים באמצעות פשרה ולא באמצעות חיסולם של היריבים. נורמה זו יוצרת אווירה של "חיה ותן לחיות" והתוצאה היא תחושה בסיסית של יציבות ברמה האישית, הקהילתית והלאומית. אנו נכנה את הנורמות הללו בשם **נורמות דמוקרטיות**.

מנגד, תחרות פוליטית במשטרים בלתי דמוקרטיים נוטה יותר להיות משחק סכום אפס, הן מבחינת האופן שבו תופסים אותה הצדדים המתחרים והן מבחינת תוצאותיה. המנצח עשוי לזכות בכול, תוך שהוא מונע מן המפסיד את הכוח או ההזדמנות להתמודד בשנית. ניהול ופתרון של סכסוכים פוליטיים במשטרים לא דמוקרטיים נוטים יותר לערב אלימות וכפייה. נורמה זו יוצרת אווירה של חוסר אמון ופחד בקרב הממשלה ומחוצה לה. על היציבות אפשר לשמור רק בהעדר אופוזיציה פוליטית גלויה ויעילה. זוהי מהותן של **נורמות לא דמוקרטיות**.

הנחה 2 עוסקת במגבלות של היכולת להחיל נורמות מסוימות במערכת בין-לאומית אנרכית. במערכת כזו מדינות מבקשות לקדם בראש ובראשונה את הישרדותן, מעל כל ערך אחר. אם מדינות סבורות כי החלתן של נורמות דמוקרטיות שהתפתחו מבית תסכן את הישרדותן, הן יאמצו את הנורמות של היריב וינהגו לפיהן. נורמות דמוקרטיות אפשר לנצל לרעה בקלות רבה יותר מאשר נורמות לא דמוקרטיות. משום כך, סביר יותר שדמוקרטיות ישנו את נורמות הפעולה שלהן אל מול יריב לא דמוקרטי, מאשר שהיריב האמור יאמץ נורמות דמוקרטיות של התנהגות בין-לאומית.¹

מכאן נובע שכאשר שתי דמוקרטיות מתעמתות זו עם זו, הן תהיינה מסוגלות להחיל ביעילות נורמות דמוקרטיות במגע ביניהן ובאופן זה למנוע הסלמה של מרבית הסכסוכים למישור הצבאי, הכולל שימוש בכוח צבאי או

¹ עבודתו של אקסלרוד (Axelrod 1984, 1986) על התפתחות שיתוף פעולה והתפתחותן של נורמות מלמדת כי יש תלות בין נורמות התנהגות ובין סביבתן. אם אסטרטגיה של שיתוף פעולה מותנה, כגון "מידה כנגד מידה" (tit-for-tat), עומדת מול אסטרטגיה שאיננה כזו, הרי שהיא תתעמת עם האחרונה במונחיה שלה, כלומר על בסיס שאיננו משתף פעולה. למעשה, למעט אם מלמדים את הצד הסורר כיצד לשתף פעולה (דבר הדורש זמן רב) – אסטרטגיות של חוסר שיתוף פעולה בדרך כלל כופות על אסטרטגיות של שיתוף פעולה להיפך ללא משתפות פעולה (ראו גם Behr, 1980; Dacey and Pendegraft, 1988).

איום להשתמש בו, תצוגה של כוח צבאי וכמובן - מלחמה כוללת. עם זאת, כאשר מדינה דמוקרטית מתעמתת עם מדינה לא דמוקרטית ייתכן שהיא תיאלץ לאמץ את נורמות ההתנהגות הבין-לאומית של האחרונה, שמא תנוצל או תושמד על ידי המדינה הלא דמוקרטית, המנצלת את המתינות האינהרנטית לדמוקרטיה.

סכסוך בין שתי מדינות לא דמוקרטיות מאופיין בנורמות של פעולה כוחנית ובניסיון של שני הצדדים לסיים את הסכסוך בתוצאה חד-משמעית ובהשמדתו של היריב. משכך, לסכסוכים בין שתי מדינות לא דמוקרטיות יש סיכוי גבוה יותר להחריף לכדי מלחמה מאשר לסכסוכים בין מדינה דמוקרטית ומדינה לא דמוקרטית.

בסכסוכים בין דמוקרטיות, לעומת זאת, הציפייה לפתרון סכסוכים בדרכי שלום, באמצעות פשרה, מצמצמת את התועלת היחסית שאפשר להשיג באמצעות אלימות. התלות בנורמות דמוקרטיות מלכתחילה מתווספת לשיקולים הרציונליים של עלות-תועלת ומטה את הכף לכיוון תמיכה בנורמות אלו. לפי ממצאים אמפיריים, סכסוכים בין דמוקרטיות מיושבים לרוב באמצעות ניהול הסכסוך על ידי צד שלישי, באמצעות הסכם או הגעה למבוי סתום (להבדיל מפתרון כפוי), וכן באסטרטגיות של הדדיות (Dixon 1993; Leng 1993).

התרבות הפוליטית והנורמות הפוליטיות יוצרות דימויים שהמדינה מקרינה לסביבתה החיצונית. אחד הדימויים החשובים ביותר שמדינה דמוקרטית יכולה להקרין לסביבתה החיצונית הוא תחושה של יציבות פוליטית. באופן דומה, חוסר יציבות מייצר דימויים הקשורים למדינות לא דמוקרטיות. במקום אחר אנו מפרטים מדוע חוסר יציבות, או תפיסה שקיים חוסר יציבות, עשוי לעודד את השימוש בכוח מצד משטר לא יציב או לגרום לזיהוי של משטר לא יציב כיעד להפעלת כוח (Maoz, 1989; Maoz and Russett, 1992; Huth and Russett, 1993).

תפיסות של חוסר יציבות עשויות להתבסס על חוסר בשלות והעדר ניסיון בתהליכים דמוקרטיים ובנורמות דמוקרטיות; סביר שדמוקרטיה צעירה טרם רכשה ניסיון נרחב בפרקטיקות דמוקרטיות לפתרון סכסוכים. תפיסות כאלה עשויות להתבסס גם על רמה גבוהה של התנגדות אלימה לשלטון הדמוקרטי; דמוקרטיה תחת מצור של כוחות טרוריסטיים מבית, התקוממות או מלחמת אזרחים היא מדינה שבה הנורמות המדומות של יישוב סכסוכים בדרכי שלום פשוט אינן עובדות כראוי. אם הפרקטיקה של צורות ממשל

דמוקרטיה היא חדשה מאוד, נתונה לאתגרים אלימים מבית או שאינה שלמה - אזי הנורמות שאמורות לרסן את הסכסוך ולמנוע ממנו לגלוש לאלימות יפעלו באופן חלקי בלבד. לחלופין, אי-ודאות בדבר המחויבות לנורמות דמוקרטיות מצד המדינה שעמה מתקיים ניגוד אינטרסים עשויה גם היא להביא לתפיסות ולציפיות שלפיהן המדינה תפעל לאור הנורמות הללו באופן חלקי בלבד.

2. המודל המבני

המודל נדון על ידי חוקרים מודרניים של סכסוכים בין-לאומיים (כגון Small and Singer, 1976; Rummel, 1979; 1983; Bueno de Masquita and Lalman, 1992)², והוא נשען על הנחות המוצא האלה:

הנחה מבנית 1. אתגרים בין-לאומיים דורשים ממנהיגים פוליטיים לגייס תמיכה מבית במדיניותם. תמיכה כזו יש לגייס מאותן הקבוצות שמספקות להנהגה את סוג הלגיטימציה הדרוש לצורך פעולה במישור הבין-לאומי.

הנחה מבנית 2. "קיצורי דרך" למטרת גיוס תמיכה פוליטית רלוונטית אפשריים רק במצבים שראוי לתאר כמצבי חירום.

במערכת פוליטית דמוקרטית, פעולה במישור הבין-לאומי דורשת גיוס של דעת הקהל בציבור הכללי מצד אחד, ושל מגוון מוסדות הממשל - כגון הרשות המחוקקת, מנגנונים פוליטיים וקבוצות אינטרס מרכזיות - מצד אחר. מכאן נובע שיש מעט מאוד מטרות שאפשר להציג כדי להצדיק השתתפות במלחמה בדמוקרטיה. עוד נובע מכך שתהליך הגיוס של תמיכה לאומית במלחמה במסגרת דמוקרטיות הוא קשה ומעיק. לעומת זאת, בחברות לא דמוקרטיות מספיקה תמיכתן של קבוצות המפתח האחראיות למתן לגיטימציה, ומרגע שהובטחה תמיכתן הממשל יכול להוציא לפועל את מדיניותו מבלי להתחשב כמעט בדעת הקהל או בצורך בהליך פוליטי נאות. מאחר שבמקרים רבים הקבוצות שמעניקות לגיטימציה לממשל עשויות להרוויח ממדיניות כוחנית ביחסי החוץ, ההנהגה עשויה לחוש כי אין כמעט מגבלות המוטלות עליה ביחסיה עם מדינות אחרות.

² חוקרים אחרים (כגון Rummel 1979, vol. 4, Rummel 1983) מצרפים רכיבים של שני המודלים, הנורמטיבי והמבני גם יחד. לייק (Lake, 1992) סבור שמדינה הכפופה לאילוצים מבניים נוטה להיות פחות אימפריאליסטית וששה אלי קרב. דומה שטיעון זה חל על אילוצים מבניים חזקים מסוגים שונים מצד מוסדות מרכזיים או פדרליים, בין שהמדינה דמוקרטית ובין שאינה.

מצירוף שתי ההנחות הללו משתמע אפוא כי בשל המורכבות של ההליך הדמוקרטי והצורך להבטיח תמיכה ציבורית רחבה למדיניות שיש עמה סיכון, מנהיגים דמוקרטיים אינם ששים לצאת למלחמה, למעט במקרים שבהם המלחמה נראית ככורח או כאשר מטרות המלחמה נתפסות כמצדיקות את עלויות גיוס התמיכה הציבורית. הזמן הדרוש למדינה דמוקרטית כדי להתכונן למלחמה הוא ארוך משמעותית מזה הדרוש למדיה לא דמוקרטית. משום כך, בסכסוך בין שתי דמוקרטיות הזמן הדרוש לשתי המדינות כדי להתכונן למלחמה הוא הזדמנות עבור הדיפלומטים להגיע לפתרון הסכסוך בדרך שאינה צבאית.

סכסוכים בין מדינה דמוקרטית ולא דמוקרטית, לעומת זאת, מונעים על ידי העדר המגבלות המבניות על גיוס תמיכה ציבורית ועל תהליך ההסלמה מצד המדינה הלא דמוקרטית. המדינה הדמוקרטית מוצאת את עצמה במצב של חוסר ברירה. מנהיגים נאלצים למצוא דרך לעקוף את הצורך בהליך פוליטי נאות. כך שבסכסוך מסוג זה המדינה הלא דמוקרטית כופה על המערכת הפוליטית הדמוקרטית תנאי חירום, המאפשרים לממשלה לגייס תמיכה במהירות יחסית.

לפי אותו ההיגיון, סכסוכים בין מערכות לא דמוקרטיות צפויים להסלים מכיוון ששתי ההנהגות נתונות למספר קטן יחסית של מגבלות מוסדיות. כישלונם של מאמצים ראשוניים להביא לפתרון בדרכי שלום עשוי להביא להתלקחות מהירה של הסכסוך לכדי אלימות.

3. השוואה בין המודלים

שני ההסברים שתוארו לעיל אינם סותרים זה את זה, אולם הם מדגישים שני היבטים שונים של הפוליטיקה הדמוקרטית שאחראים ככל הנראה לתופעה של השלום הדמוקרטי. המודל המבני עוסק במגבלות החוקיות והחוקתיות על פעילות הממשל ורואה בהן מפתח להבנת האופן שבו ממשלות פועלות במדיניות החוץ שלהן. המודל הנורמטיבי, לעומת זאת, מתבונן בעיקר בהשפעות של נורמות התנהגות פוליטיות מבית על הפוליטיקה הבין-לאומית.

אין ספק שקשה מאוד להבחין בין שני המודלים, במובן זה שהם אינם מנבאים תוצאות סותרות. לעתים קרובות הסברים נורמטיביים ומבניים אינם מובחנים זה מזה היטב ברמה המושגית, ולכן קשה יותר לבחון אותם כהשערות

חלופיות.³ לדוגמה, שני המודלים יטענו כי הנטייה לסכסוכים מתגברת ככל שיורדת רמת ההשתתפות הפוליטית בחברה מסוימת. המודל הנורמטיבי יסביר זאת במונחים של מתאם בין השתתפות פוליטית ובין נורמות דמוקרטיות; המודל המבני יסביר זאת במונחים של מתאם בין השתתפות פוליטית ובין מגבלות מבניות על יכולתו של הממשל לעשות שימוש בכוח. עם זאת, עשויים להיות כמה תחומים שבהם המודלים ייבדלו זה מזה מבחינת החיזוי. נציין כאן שניים בולטים. ראשית, להתפתחותן של נורמות דמוקרטיות דרוש זמן. משכך, אם המודל הנורמטיבי מדויק, צפוי שדמוקרטיה ותיקות יסתכסכו זו עם זו פחות מדמוקרטיה צעירות. המודל המוסדי, לעומת זאת, יטען שכל עוד הממשל כפוף למגבלות מוסדיות אין כל חשיבות לוותק של המערכת הפוליטית. שנית, מן המודל המוסדי נגזר שוני בין דמוקרטיה שונות באשר להתנהגותן במצב של סכסוך. מערכות נשיאותיות צפויות להיות מוגבלות פחות מבחינה מבנית מאשר מערכות פרלמנטריות, שבהן הממשלה תלויה הרבה יותר בתמיכת הרשות המחוקקת. ממשלות המורכבות מקואליציה או קבינט שפועל כמיעוט מוגבלים הרבה יותר מממשלות הנשלטות בידי מפלגה אחת. לעומת זאת, המודל הנורמטיבי אינו מצפה להבדלים בין מערכות פוליטיות דמוקרטיות; חרף מבנים אפשריים שונים, הרי שהן פועלות בתוך אותה מסגרת נורמטיבית.

טרם ניגש לבחינה של שני המודלים חשוב להעריך את המידה שבה הדמוקרטיה, יחסית למשתנים אחרים, מסבירה את דפוסי המעורבות בסכסוכים בדיאדות בין-לאומיות. לצורך כך אנו מבקשים להצביע שוב על הגורמים שהוזכרו במקומות שונים כהסברים אפשריים לשלום הדמוקרטי, שאינם בתחום הדמוקרטיה עצמה.

ב. גורמים אפשריים אחרים

יש לבחון שלושה גורמים אפשריים אחרים לשלום הדמוקרטי.⁴ ראשית, מדינות עשירות אינן נלחמות זו בזו משום שעל הכף מונח הפסד גדול הרבה יותר מהרווח הפוטנציאלי. מדינות עשירות עוסקות לרוב בסחר רחב היקף זו עם זו, ובמצב כזה עלויות המלחמה יהיו אדירות והתועלות מועטות. מרבית

³ לניסיון לא חד-משמעי לבחון את המודלים ביחס למערכת המודרנית ראו Morgan and Ember, Ember and Russett, 1992; Schwebach, 1992; Russett and Antholis, 1992.

⁴ לדיון מפורט יותר בקשר שבין הגורמים הללו והשלום הדמוקרטי ראו Maoz and Russett 1992.

הדמוקרטיה בעידן שאחרי מלחמת העולם השנייה היו מדינות מפותחות מבחינה כלכלית, ולכן המבנה הכלכלי שלהן הוא שמנע מהן להילחם זו בזו, ולא אופי המערכת הפוליטית.

שנית, מדינות שבהן הצמיחה הכלכלית היא מהירה אשר יוזמות סכסוך נגד מדינות אחרות באותו מצב תפגענה בעצמן מאותה הסיבה ממש – מצב של סכסוך ומלחמה יפגע בתועלות הכלכליות של הצמיחה. לחימה במדינות אחרות שנהנות מצמיחה מואצת היא יקרה יותר ועלולה להפוך את מגמת הצמיחה הכלכלית. מרבית הדמוקרטיה חוו צמיחה כלכלית מואצת ומסיבה זו נמנעו מלהיאבק זו בזו.

שלישית, מרבית הדמוקרטיה בעידן שאחרי מלחמת העולם השנייה פעלו במסגרת ברית ישירה או עקיפה כלשהי האחת עם רעותה.⁵ קשרי הברית הללו, ולא אופי המערכת הפוליטית, הם שמנעו מהן להילחם זו בזו.

נוסף לגורמים אלו אנו בוחנים את השפעתם (המכרעת אולי) של שני גורמים נוספים על מעורבותן של דיאדות בסכסוכים: קרבה גיאוגרפית ועוצמה צבאית יחסית. גורמים אלו נכללו מכיוון שנמצא כי הם מנבאים במידה רבה הסלמה של סכסוכים (Geller and Jones, 1991; Silversson, 1992; Bremer, 1992).

ג. מערך המחקר

מהמודל הנורמטיבי-תרבותי ומהמודל המבני-מוסדי נובעות כמה השערות שאפשר לבחון. זאת ועוד, ניתוח סטטיסטי רב-משתנים מאפשר להעריך את השפעתו של כל משתנה (כגון קרבה גיאוגרפית, עושר, צמיחה כלכלית, בריתות ועוצמה צבאית) על מצב של סכסוך, בנפרד מסוג המערכת הפוליטית. באמצעות מבחנים קריטיים אפשר להעריך את עוצמתם היחסית של שני המודלים בעת ובעונה אחת, ולהשוות ביניהם. אנו בוחנים את ההשערות שלהלן:

השערה 1. ככל שצמד מדינות הן דמוקרטיה יותר, כך סביר פחות שיפרצו ביניהן סכסוכים צבאיים או סכסוכים שכבר פרצו יסלימו.

⁵ ברית עקיפה היא מקרה שבו מדינות א ו-ג אינן בעלות ברית זו של זו, אך שתיהן בעלות ברית של מדינה ב. ההכרה בברית עקיפה כמגבלה על יציאה למלחמה נובעת מאימוץ טענת הריאליזם המבני, שלפיה מדינות עם אויב משותף נוטות שלא להילחם זו בזו (ראו למשל Mearsheimer, 1990: 50–51).

קשר זה לא יהיה מושפע מתכונות אחרות של הדיאדה (כגון עושר, צמיחה כלכלית, קרבה גיאוגרפית, בריתות, יחס עוצמה צבאית).

השערה 2 (מודל נורמטיבי). ככל שנורמות דמוקרטיות מושרשות עמוק יותר בתהליכים הפוליטיים בשתי המדינות, כך קטנה הסבירות להתפרצותם או להסלמתם של סכסוכים.

השערה 3 (מודל מבני). ככל שהמגבלות הפוליטיות שגופי הביצוע בשתי המדינות כפופים להן חזקות יותר, כך קטנה הסבירות להתפרצותם או להסלמתם של סכסוכים.

1. הגדרת המרחב והזמן

במחקר זה אנו בוחנים צמדים של מדינות עצמאיות בעולם בשנים 1946-1986, משמע בעידן המלחמה הקרה. זוהי תקופה ראויה לענייננו משלוש סיבות. ראשית, במחצית הראשונה של המאה העשרים אמנם התקיימו כעשרים דמוקרטיות או יותר, אך מספר הצמדים של מדינות דמוקרטיות בתקופה המאוחרת יותר היה גדול פי שלושה.

שנית, בהכללה "נוחה" שהיא תלוית הקשר רק באופן חלקי, תפקידה של הדמוקרטיה בריסון סכסוכים אלימים בין דיאדות דמוקרטיות היה ככל הנראה משמעותי יותר במחצית החולפת של המאה העשרים מאשר בזו שקדמה לה (Most and Starr, 1989). נורמות דמוקרטיות הפכו בתקופה זו מושרשות באופן עמוק, מכיוון שמדינות רבות תפקדו כדמוקרטיות במשך תקופה ממושכת ועקרונות דוגמת זכות בחירה אמתית ואוניברסלית הפכו לפרקטיקה. בדומה לכך, המוסדות הדמוקרטיים במדינות רבות התעצמו במשך הזמן. המשכיות של דמוקרטיה במדינה מסוימת מעודדת את שותפיה ביחסי החוץ לראות בה דמוקרטיה יציבה. הניסיון של שלוש מלחמות עולם (מלחמת העולם הראשונה, מלחמת העולם השנייה והמלחמה הקרה) - שכולן נחשבו כסכסוכים בין דמוקרטיות למשטרים סמכותניים (לפחות מבחינה טורית, ובמידה מסוימת היו כאלה גם במציאות) - סייע לבנות עקרונות נורמטיביים שלפיהם מן הראוי שמדינות דמוקרטיות לא יילחמו זו בזו.

שלישית, השפעות שנחשבו ברבות הזמן לתורמות ומכריעות בכל האמור בשלום הדמוקרטי היו בולטות מאוד בעידן שאחרי מלחמת העולם השנייה. התקופה שהחלה לאחר המלחמה הביאה עמה רווחה וצמיחה עולמית בממדים חסרי תקדים, ומערכת הבריתות הייתה נרחבת ואיתנה יותר מכל

מערכת שקדמה לה. מכאן שאפשר לערוך בחינה מורכבת יותר של ההשערה הבסיסית - משמע מבחן שמטרתו להדגים את כוחן של שתי ההשערות המתחרות. יתרה מכך, המידע על אודות מצב כלכלי ורמות צמיחה הנוגע לחצי המאה האחרונה מהימן ונגיש הרבה יותר מהמידע באשר לשנים קודמות.

יחידת הניתוח שלנו היא "שנת דיאדה"; אנו בוחנים כל צמד של מדינות בכל שנה כדי לבדוק אם הן היו מעורבות בסוג כלשהו של סכסוך צבאי. בשנים 1946-1986 היו במערכת הבין-לאומית 110 מדינות בממוצע בכל שנה, ומכאן נגזרות 265,000 שנות דיאדה שיש לבחון. אלא שרובן המכריע כמעט אינן רלוונטיות: מרכיבות אותן מדינות שהסיכוי שיהיו מעורבות בסכסוך דיפלומטי בעל מאפיינים צבאיים נמוך למדי, משום שהן מרוחקות מדי גיאוגרפית וחלשות מדי צבאית, ויש להן מעט אינטרסים רציניים שעלולים להתנגש עם אלה של מדינות אחרות. קרבה גיאוגרפית ומעורבות של מעצמה הן שני הגורמים הסטטיים החשובים ביותר שמנבאים את סבירותה של מלחמה בין צמד מדינות כלשהו (Bremer, 1992). אם נגביל את הניתוח לצמדי מדינות הקרובות זו לזו גיאוגרפית (צמודות או סמוכות) או למקרים שבהם אחד הצדדים הוא מעצמה (קרבה גיאוגרפית ומעצמה יוגדרו להלן), ניוותר עם 36,162 שנות דיאדה; לפי מערך הנתונים של ה-Militarized Interstate Dispute (MID) התרחשו סכסוכים ב-714 מהן, ולפי הנתונים של ה-ICB International Crisis Behavior (ICB) - ב-448 מהן.⁶

יש כמובן גם סכסוכים בין צמדים "לא סבירים", כגון בין בלגיה או הולנד לאחת ממושבותיהן לשעבר, או במקרה של פעולה במקום רחוק מכוח מנגנון ביטחון קולקטיבי, כגון בקוריאה ובווייטנאם. כאשר עורכים סינון ומותירים כ-12% בלבד משנות הדיאדה, רשימת הצמדים הסבירים הנותרים מקיפה בכל זאת 74% מן הסכסוכים שבנתוני ה-MID ו-80% מן הסכסוכים שבנתוני ה-ICB. במערך הנתונים המקיף יותר של MID הרשימה כוללת 78% מכלל הסכסוכים שדמוקרטיה היו מעורבות בהם מול גורם אחר ואת כל 15 הסכסוכים בין דמוקרטיה, למעט אחד. משכך, אנו משוכנעים למדי שאין הטיות לטובת ההשערה בבחירת המקרים וכי המקבץ המזוקק של דיאדות בעלות רלוונטיות פוליטית הוא ראוי מבחינה תיאורטית.

⁶ ניתוח עצמו מספר המקרים בפועל לרוב נמוך בהרבה, בשל מידע חסר בחלק מהשנים ועבור חלק מן המשתנים.

2. נתונים ומדידה

במחקר זה ברצוננו להסביר דפוסים של סכסוך. נתוני הסכסוכים שאובים מתוך שני מערכי נתונים נבדלים, שנאספו למטרות אנליטיות שונות במקצת ותוך שימוש בהגדרות שונות. הדבר מאפשר לקבוע אם המסקנות שלנו נותרות עקביות גם כשאופן המדידה של המושגים שונה. ככל שהתוצאות חסינות יותר להבדלים כאלו (במדדים של משתנים בלתי תלויים, כמו גם במדדי סכסוך), כך גדל הביטחון שלנו בהכללה.

משתנים תלויים.

מערך מידע אחד הוא נתוני ה-MID מתוך הפרויקט Correlates of War (COW). נתונים אלו נשאבו ממערך שפותח עבור השנים 1976-1816 (Gochman and Maoz, 1984). הם עודכנו לשנת 1986 על ידי מעוז והשוו לרשימת נתונים שהפיק דניאל מ' ג'ונס מאוניברסיטת מישגן (ונמצא כי הם תואמים אותה כמעט במדויק). MID מוגדר כך: "מערכת יחסי גומלין בין מדינות או בקרבן, הכוללת איום בדבר שימוש בכוח צבאי, תצוגות של כוח צבאי או שימוש של ממש בכוח צבאי. כמו כן, על הפעולות הללו להיות מפורשות, גלויות, לא מקריות ובתמיכת הממשלה" (Gochman and Maoz, 1984, 586). בנתוני ה-MID תועדו תאריכי ההתחלה והסיום של כל סכסוך והמדינות שהשתתפו בכל צד. סכסוך שהשתתפו בו שלוש מדינות מצד אחד וארבע מדינות מן הצד השני יוצר 12 דיאדות סכסוך. אנו משתמשים בנתונים בשתי צורות. ראשית, אנו קובעים לגבי כל שנת דיאדה באופן דיכוטומי אם היא כוללת סכסוך כלשהו או נעדרת סכסוך כזה. בעשותנו כן אנו כוללים סכסוכים שהחלו בזמן כלשהו בשנה זו לצד סכסוכים שהחלו בשנה קודמת והמשיכו בשנה זו. משתנה זה מכונה **מעורבות בסכסוך**. שנית, אנו מתעדים את הרמה הגבוהה ביותר של עוינות שאליה הגיע כל אחד מן הצדדים לדיאדה באותה השנה, באמצעות סולם העוינות בן חמש הדרגות של גוקמן ומעוז.⁷ משתנה זה נקרא **הסלמת הסכסוך**.

מערך הנתונים הנוסף הוא זה שנאסף על ידי פרויקט ICB (Brecher and Wilkenfeld, 1989; Brecher, Wilkenfeld and Moser, 1988). מחבריו מגדירים משבר בין-לאומי כך: "שינוי של מצב העניינים המתאפיין בהתגברות העוצמה של יחסים בעייתיים בין שני צדדים יריבים או יותר, ובסבירות גבוהה יותר למעשי עוינות צבאיים [...] היחסים המתוחים מן הרגיל מערערים את הקשרים הקיימים בין הצדדים היריבים ומציבים אתגר בפני המבנה הנוכחי

⁷ הדרגות בסולם הן: אין סכסוך, איום שימוש בכוח, תצוגה של כוח, שימוש בכוח ומלחמה (Gochman and Maoz, 1984: 587).

של מערכת בין-לאומית - גלובלית או דומיננטית, ו/או של תת-מערכת" (Brecher and Wilkenfeld, 1989: 5). רמות העיונות במשברים בין-לאומיים זהות לאלו של סכסוכים.

שני מערכי הנתונים אינם קשורים באופן הדוק. בשל הגדרות וקריטריונים שונים, מבין הדיאדות הרלוונטיות מבחינה פוליטית יש 959 שבהן מתרחשים סכסוכי MID חדשים או ממושכים, אך רק 260 מהם (27%) זוהו על ידי מערך הנתונים של ICB. אין זה מפתיע, בהתחשב בהתמקדות של האחרון ב"סבירות גבוהה למעשי עיונות צבאיים" והסבירות שרבים מסכסוכי MID לא טמנו בחובם סיכון ממשי להסלמה לכדי אלימות של ממש (או שהיו אקט סימבולי בלבד בתהליך של משא ומתן, שכוונתו מעולם לא הייתה להסתיים בהסלמה כאמור). עם זאת, נכון גם שמתוך 359 דיאדות המשבר הרלוונטיות פוליטית שזוהו ברשימת ה-ICB, רק 260 (72%) מצויות גם בנתוני ה-MID. אין ללמוד מכך שנתוני המערכים אינם מדויקים; במקום זאת אנו מבקשים ללמוד מכך שקיימת רמה מספקת של שונות בזיהוי המקרים המאפשרת לנו להשתמש בשני מערכי המידע כדי לבחון עד כמה איתנות התוצאות שלנו.

משתנים בלתי תלויים

דמוקרטיה. המשתנה הבלתי תלוי הראשון במעלה שלנו הוא כמובן צורת הממשל, או "המשטר". מקור המידע העיקרי שלנו פותח תוך שימוש בנתונים של Polity II (Gurr, Jagers and Moore, 1989). הוא מעדכן ומרחיב את המידע שנאסף בשלבים מוקדמים יותר (Gurr, 1974), שהתבסס על סיווג המשטרים של אקשטיין וגור (Eckstein and Gurr, 1975). אנו מגדירים את סוג המשטר כמתואר להלן. ראשית, הגדרנו את רמת הסמכותנות במערכת פוליטית כשילוב של המשתנים האלה: (1) קיומה של תחרות בהשתתפות הפוליטית; (2) רגולציה של ההשתתפות; (3) תחרותיות בגיוס כוח אדם ברשות המבצעת; (4) היות הליך הגיוס ברשות המבצעת פתוח; (5) מגבלות שחלות על ראש הרשות המבצעת. זאת בעקבות עבודתם של גור, ג'אגרס ומור (Gurr, Jagers and Moore, 1989), שקיבצו את הנתונים בדבר המשתנים האמורים ובנו סולם של 11 דרגות למדידת רמת הדמוקרטיה (DEM) וסולם נוסף למערכת אוטוקרטית (AUT; שם, עמ' 36-39).

שנית, מכיוון שהתפיסה של אקשטיין וגור אינה ליניארית, מדינה יכולה להיות בעלת מאפיינים מעורבים; חלק מהמאפיינים עשויים להיות דמוקרטיים בשעה שאחרים הם אוטוקרטיים מאוד. ואכן, במערך הנתונים Polity II

הקורלציות הן שליליות וגבוהות, אך רחוקות מלהיות מושלמות.⁸ משום כך יצרנו מדד רציף המביא בחשבון מאפיינים דמוקרטיים ואוטוקרטיים גם יחד - וכן את רמת הריכוזיות של הכוח, המשקפת עד כמה רשויות המדינה מפעילות שליטה יעילה על בוחריהן. ריכוזיות הכוח (PCON) נמדדת גם היא באמצעות סולם בן 11 דרגות, מ-0 עד 10 (Gurr, Jagers and Moore, 1989: 39-40). מדד המשטר (REG) מוגדר בשלב זה כך: $REG = PCON + 100(DM - AUT)$, והטווח האפשרי שלו הוא בין 100- (הסמכותני ביותר) ובין 100+ (הדמוקרטי ביותר). ככל שמתקדמים לכיוון הקצוות שיפוטם אלו אינם בעייתיים, אך סביב ה-0 מאפייני המשטר אינם מוגדרים בבירור. מאפיינים דמוקרטיים או סמכותניים עשויים לבטל זה את זה אם מדינה מדורגת גבוה למדי בשניהם, ותוצאת ריכוזיות הכוח עשויה להיות כה נמוכה עד שאף אם המשטר הוא דמוקרטי או סמכותני בעיקרו, המאפיינים אינם יכולים לבוא לידי ביטוי באופן יעיל. מצב זה נפוץ במערכות פוליטיות בלתי יציבות עד מאוד או במערכות שעוברות שינוי מואץ. התנאים בברה"מ לשעבר בין השנים 1990-1992 הם דוגמה טובה לכך, אף שדוגמה זו עדכנית יותר מהמקרים שמחקר זה עסק בהם.

כעת היה עלינו להמיר את התוצאות הפרטניות לתוצאה מאוחדת אחת שתשקף דמוקרטיזציה, מכיוון שהניתוח שלנו דורש אפיון של סוג המשטר בדיאדה. על המדד המאוחד (JOINREG) לשקף שני דברים בעת ובעונה אחת: עד כמה דמוקרטיות או לא דמוקרטיות המדינות בדיאדה? ועד כמה הן שונות או דומות בסוגי המשטר שלהן?

$$\text{המדד שלנו הוא: } JOINREG = \frac{REG_h + REG_l}{REG_h - REG_l + 1} \text{ ; } REG_h \text{ מייצג את מדד}$$

המשטר של המדינה עם התוצאה הגבוהה ביותר ו- REG_l את זה של המדינה עם התוצאה הנמוכה ביותר.⁹

נזקקנו פרט לכך גם למדד חלופי, שיהפוך את התוצאה הרציפה של מדד המשטר לסוג בדיד (דיכוטומי) של משטר. לפי כמה השערות מקובלות, ככל שהמדינות בדיאדה דמוקרטיות יותר כך סביר פחות שהן יסתבכו בסכסוך צבאי, אך השערות אחרות מצביעות פשוט על הבדלי ההתנהגויות במצב של סכסוך בין מדינות המצויות בקטגוריות משטר שונות. יתרה מזו, המדד הרציף שלנו מחושב באמצעות פעולה אריתמטית על משתנים

⁸ עבור התקופה כולה, 1800-1986, המתאם בין דמוקרטיה לאוטוקרטיה הוא $r = -.70, p < .001$; עבור התקופה 1946-1986 המתאם הוא $r = -.74, p < .001$.

⁹ הוספה של 1 מונעת חלוקה ב-0 כאשר לשתי המדינות תוצאה זהה.

אורדינליים. מכיוון שהמשתנים האורדינליים (DEM, AUT, PCON) ככל הנראה אינם ליניאריים בתוך הקטגוריות, המדד הכללי עשוי להיות אמין באופן גס בלבד - על פני טווחים מסוימים, אך לא עבור ערכים פרטניים (למשל בין המדינות שהתוצאה שלהן היא 35 ו-50).

קבענו את הערך +30 כסף התחתון עבור דמוקרטיה וסיווגנו את כל המדינות שהתוצאה שלהן היא -25- ונמוך מכך כסמכותניות (מדינות שהתוצאות שלהן מצויות בטווח שבין שני הערכים הללו, שבהן תערובת של מאפיינים דמוקרטיים וסמכותניים או דרגה נמוכה של ריכוזיות הכוח, מכונות אנוקרטיה; ראו Gurr, 1974; Maoz and Abdolaly, 1989). בעזרת הסיווג הפשוט של כל משטר כדמוקרטי או לא דמוקרטי (אנוקרטי או סמכותני), יש כעת בידינו משתנה דיכוטומי של צמדי דמוקרטיה-דמוקרטיה וכל האחרים, המתאים לבחינת ההשערה שלפיה הצמדים הדמוקרטיים שונים מכל סוגי הצמדים האחרים. למעשה, כל המחקרים האמפיריים שחקרו בעבר את מערכת היחסים שבין דמוקרטיה וסכסוכים בין-לאומיים הגדירו סף כלשהו לצורך מיון לקטגוריות של סוגי משטר (כגון Small and Singer, 1976; Rummel, 1983; Chan, 1984; Weede, 1984; Doyle, 1986; Maoz and Abdolaly, 1989; Morgan and Campbell, 1991; Bremer, 1992; Morgan and Schwebach, 1992). החידוש שלנו הוא ביצירת הגרסה הרציפה לאותה המטרה.

בין בצורה רציפה ובין בצורה דיכוטומית, אנו מעדיפים את מדד המשטר הרב-הממדי שלנו על פני מדד 11 הנקודות של גור, ג'אגס ומור (להלן: "מדד גור") שיושם במחקרים קודמים. בשנים 1946-1986, 338 שנות מדינה (כמעט 22% מכל שנות המדינה הדמוקרטיות) היו מסווגות כדמוקרטיה במדד גור לדמוקרטיה (תוך התעלמות ממדד האוטוקרטיה שלו), אך לא כך הדבר במדד המשטר הרב-ממדי שלנו. כמה מקרים מרכזיים הם חסרי תוקף נראה. לדוגמה, התוצאה של רודזיה במדד הדמוקרטיה של גור הייתה 7 בשנים 1965-1978, בדומה לזו של דרום אפריקה לאורך התקופה כולה; במדד שלנו שתי המדינות מגיעות לתוצאה 16, הרבה מתחת לסף הדמוקרטיה שאותו הגדרנו כ-30. התוצאה של הודו במדד גור בשנים 1975-1979, בזמן שהמדינה הייתה נתונה במצב חירום והשלטון הגביל זכויות דמוקרטיות בסיסיות, הייתה 9, בעוד שבמדד שלנו התוצאה עמדה על 27 בלבד (מעט מתחת לסף התחתון).

יצרנו מדד חלופי מן הנתונים של בנקס (Banks, 1986) שנכללו במערך הנתונים Polity II. זיהינו מדינות דמוקרטיות ככאלה שבהן הן הרשות המחוקקת והן המבצעת נבחרות בבחירות תחרותיות ושבהן הרשות

המחוקקת אפקטיבית לפחות באופן חלקי. התייעוד שעומד מאחורי סיווג זה איננו מלא כמו זה של גור. יש מתאם מתון בין השניים, המצביע, בדומה למקרה של שני מערכי הנתונים דלעיל, על איתנותן של התוצאות, שכן כל אחד מן הסיווגים מבקש למדוד רעיון דומה אך באופן שונה דיו.¹⁰

דרגת המגבלות המוסדיות. על מנת להבחין בין שני המודלים המבקשים להסביר מדוע סכסוך בקרב דמוקרטיה הוא נדיר, עשינו שימוש בכמה תכונות מפתח שזיהו גור ועמיתיו (Eckstein and Gurr, 1975; Gurr, 1989; Jaggers and Moore, 1989). בנינו כלי מדידה רב-ממדי מרכיבים קשורים אך נבדלים זה מזה, שבמסגרתו רשות מבצעת נחשבת לכפופה למגבלות המועטות ביותר כשביכולתה לפעול באמצעות "שלטון יחיד" (one man rule) ללא ריסון מוסדי, במערכת פוליטית ריכוזית שבה לממשלה יש שליטה נרחבת על הכלכלה והחיים החברתיים.

דרגת "שלטון היחיד" (מונוקרטיזם) נמדדת על סולם בעל חמש דרגות, החל ממדינות שבהן היא נוהגת ועד למדינות שבהן "נדרש סוג כלשהו של הסכמה, בין אם מצד מיעוטים בעלי יוקרה [...] מצד קבוצות המצויות במיעוט מספרי, או מצד כולם" (Eckstein and Gurr, 1975: 375). **דרגת המגבלות שהרשות המבצעת כפופה להן** מייצגת את המידה שבה הרשות המבצעת מחויבת לפעול לפי כללים ברורים ומובחנים - מגבלות מוסדיות - כאשר היא מקבלת החלטות בתחום המדיניות, בין שראש הרשות המבצעת הוא אדם או קולקטיב, על גבי סולם אורדינלי של שבע דרגות. **ריכוזיות** מבחינה בין מערכות פוליטיות פדרליות ואוניטריות, על בסיס סולם אורדינלי בן שלוש דרגות. כפי שמציינים גור, ג'אגס ומוור: "משטרים פדרליים הם בעלי תצורה מורכבת יותר לעומת משטרים ריכוזיים. ההזדמנויות להשתתפות פוליטית נוטות אף הן להיות רבות יותר במערכות פדרליות, ויחידות ממשל אזוריות נוטות להיות רגישות יותר להיבטים המקומיים מאשר ממשלות ריכוזיות" (Gurr, Jaggers and Moore, 1989: 21). פדרליזם הוא ככל הנראה מגבלה חמורה יותר על מדיניות הפנים מאשר על מדיניות החוץ, אבל גם בכל האמור במדיניות החוץ יש בו מגבלה מסוימת על היכולת לגייס משאבים כלכליים ופוליטיים במהירות במקרה של סכסוך בין-לאומי רציני. כמו כן, הוא מספק בסיס ממוסד שבאמצעותו מנהיגים מקומיים יכולים לאתגר את מדיניות הממשלה. **היקף פעולות הממשלה** "מתייחס למידה שבה כל רמות הממשל במשולב - לאומית, אזורית ומקומית - מנסות להסדיר ולארגן את החיים

¹⁰ $Tau_b = .48$, $gamma = .58$; $p < .001$, $N = 30,049$.

הכלכליים והחברתיים של האזרחים והכפופים להן". משתנה זה נמדד על גבי סולם של שבע דרגות; החל בטוטליטרי, המתאר ממשלות "אשר מסדירות ושולטות ישירות על כמעט כל ההיבטים של החיים החברתיים והפוליטיים", ועד מינימלי, המתאר משטרים שבהם "פעולות הממשלה מוגבלות אך ורק או כמעט לליבה של פעולות כגון ביטחון פנים וניהול מערכת משפט" (שם, עמ' 22-21).

סיכום הקטגוריות השונות של ארבעת המדדים הללו יוצר סולם כללי של מגבלות מוסדיות החל מ-4 (מערכת טוטליטרית הנעדרת כל סוג של מגבלה) ועד 22 (מערכת פוליטית הכפופה לרמה גבוהה של מגבלות, שבה על הממשלה לעבור תהליך פוליטי ארוך, מורכב ובלתי ודאי כדי לפעול בקנה מידה לאומי). בדומה למה שנעשה בסוג המשטר, חילקנו את הסולם לשלוש קטגוריות (4-10, 11-15, 16-25) ויצרנו משתנה דיכוטומי המכונה **רמת מגבלות גבוהה**, השווה ל-16 ויותר. מדד זה קשור למדד הדמוקרטיה, אם כי קיימות נקודות שוני ניכרות בין השניים, דבר המצביע על כך שאפשר להשתמש בו כמדד עצמאי תקף לצורך בחינת ההסבר המבני.¹¹ דמוקרטיה המתאפיינת בדרגה נמוכה של מגבלות הן למשל הרפובליקה החמישית של צרפת בשלטון שארל דה גול וג'ורג' פומפידו; ונצואלה אחרי הפיכת 1958 שהפילה את הדיקטטורה הצבאית; וארגנטינה תחת הממשלה הנבחרת של הפרונים בשנים 1973-1975. ממשלות דמוקרטיות הכפופות לרמת מגבלות גבוהה הן למשל פקיסטן שמיד לאחר העצמאות; אינדונזיה עד 1956; וכמה מדינות מזרח-תיכוניות בשנות החמישים (ירדן בשלטון המלך חוסיין היא הדוגמה הברורה ביותר).

נורמות דמוקרטיות. הדרגה שבה נורמות דמוקרטיות מסוימות הפכו מקובלות במשטר פוליטי אינה בהכרח קשורה באופן הדוק למבנה הפוליטי של מדינות. לדוגמה, מערכת עשויה שלא להיות בעלת מבנה דמוקרטי מוסדי, אך בה בעת ליהנות מלגיטימציה פוליטית נרחבת מצד אזרחיה; משטר כזה

¹¹ מכיוון שאחד משני המשתנים ששימשו ליצירת מדד המגבלות המוסדיות שימש גם את מדד הדמוקרטיה-אוטוקרטיה בסיווג המקורי (Gurr, Jagers and Moore, 1989), ציפנו למצוא מתאם מסוים בין דרגת המגבלות ובין דרגת הדמוקרטיה. אולם מכיוון שלרכיבים אחרים היה גם כן תפקיד בשני המדדים, הקשר האמפירי הוא מתון בלבד ($r = .001, p < .76$. עבור שני המדדים הרציפים; $Tau_b = .72, p < .001$ עבור הגרסאות הקטגוריות). הדבר מאפשר לנו להשתמש בשני המדדים באותו ניתוח ללא בעיות משמעותיות של מולטיקוליניאריות. הערכנו את התוקף של מדד זה באמצעות חישוב המתאם שלו עם שלושת המדדים הנפרדים של מורגן וקמפבל (Morgan and Campbell, 1991): אופן בחירת הרשות המבצעת, מגבלות על קבלת החלטות ורמת התחרות הפוליטית. המתאמים היו Tau_c וגמא שווים ל-46. ו-72, .63, ו-80, .51, ו-66. בהתאמה, כאשר $p < .001$ ו- $N = 4,472$ שנות מדינה.

יזדקק במידה מועטה בלבד לדיכוי גלוי של אופוזיציה באופן שמפר בבירור נורמות דמוקרטיות. לעומת זאת, ממשל דמוקרטי המתמודד עם התקוממות אלימה ומשבר לגיטימיות עמוק עשוי לנקוט דיכוי פוליטי וצבאי בשם השמירה על הסדר הציבורי ולשם עצם השמירה על המוסדות הדמוקרטיים.

אנו משתמשים בשתי שיטות נבדלות (אך קשורות) למדידת המידה שבה נורמות דמוקרטיות או אחרות פועלות בחברה. הראשונה מתבססת על הרעיון של יציבות פוליטית ועל התובנה שלנורמות דרוש זמן כדי להתפתח. לחברה שעוברת שינוי יסודי נדרש זמן רב כדי לפתח נורמות התנהגות פוליטית וכדי שהאזרחים יפנימו את הנורמות הללו ויתרגלו אליהן. ככל שמערכת פוליטית או משטר מסוים קיימים זמן רב יותר ללא שינוי יסודי, כך סביר יותר שנורמות התנהגות פוליטית, בין דמוקרטיות ובין לאו, יתפתחו וישפיעו על קוד ההתנהגות בכל האמור במדיניות החוץ של אותו משטר.

ביכולתנו אפוא לבחון את קיומן של נורמות פוליטיות בחברה לפי ההתמדה והרצף של המשטר הפוליטי בשנים (Gufr, 1974). לפי תפיסה זו, דמוקרטיות שהן יציבות מאוד (משמע שמרו על המבנה הפוליטי הבסיסי שלהן לאורך זמן רב) נחשבות מושפעות יותר מנורמות דמוקרטיות מאשר דמוקרטיות שקיימות תקופה קצרה בלבד. סכסוכים בין דמוקרטיות יציבות צפויים לפיכך להיות נדירים הרבה יותר מסכסוכים בין מדינות שבהן אחד הצדדים (או גרוע מכך, שניהם) אינו יציב. שימו לב לכך שמדד היציבות שלנו איננו מובחן לגמרי ממבנים. הוא יכול גם להוות מגבלה מוסדית במובן מסוים, מבחינה זו שדמוקרטיה לא יציבה נמצאת בסכנת הפיכה, העלולה לבטל את המגבלות המוסדיות שהמנהיגים כפופים להן. כמו כן, אנו בוחנים את משך הקיום של מוסדות פוליטיים בצורה ישירה יותר מאשר את הנורמות התומכות בהם. עם זאת, מדד זה נראה עדיין בר הבחנה מן המדדים שהצגנו לצורך מדידת עוצמתם והיקפם של מוסדות.

הליך חלופי למדידת נורמות דמוקרטיות מתבסס במישרין על רמת הסכסוכים האלימים, החברתיים והפוליטיים, במדינה עצמה. בכל המדינות קיימת מידה מסוימת של סכסוכים על רקע חברתי. יש שני הבדלים בהקשר זה בין מדינות המאופיינות בנורמות דמוקרטיות ובין כאלו שאינן. ראשית, בדמוקרטיות הסכסוכים הללו הם בעיקרם לא אלימים; הן אלה שמאתגרים את הסטטוס קוו והן אלה שמגנים עליו מוצאים לרוב ערוצים לא אלימים כדי להביע את חילוקי הדעות ביניהם. במערכות לא דמוקרטיות סכסוכים נוטים ללבוש צורה אלימה מכיוון שמרבית דרכי המחאה הלא אלימות אסורות. שנית, בדמוקרטיה נדיר שמדינה תזדקק לשימוש בכוח לפתרון סכסוכים;

אפשר לשמור על הסדר הציבורי גם ללא אמצעי דיכוי אלימים. ואולם, במדינות שאינן דמוקרטיות הסדר נשמר פעמים רבות באמצעות אלימות גלויה מצד המדינה. נורמות דמוקרטיות נבחנות בזמנים של חוסר יציבות ואי-שקט פוליטי.

משום כך אנו בוחנים נורמות דמוקרטיות לפי מידת האלימות הפוליטית הפנימית במדינה, באמצעות שני מדדים: מקרי מוות בשל אלימות פוליטית ומידת הסכסוך הפנימי בחברה. ראשית, בעזרת הנתונים של טיילור וג'ודייס (Taylor and Jodice, 1983), אנו משתמשים בשני אינדיקטורים קשורים: מספר מקרי המוות מאלימות פוליטית מצביע על הרמה הכללית של אלימות פנימית במדינה מסוימת, ומספר ההוצאות להורג על רקע פוליטי מצביע על רמת האלימות שמקורה במדינה. ההגדרה של נורמות דמוקרטיות היא המספר הממוצע של מקרי מוות בשל אלימות פנימית (או המספר הממוצע של הוצאות להורג על רקע פוליטי) לאורך חמש השנים האחרונות בכל מדינה, בממוצע על פני הדיאדה. ספציפית:

$$\text{Pol Deaths} = \frac{1}{2} \sum_{j=1}^2 \frac{\sum_{t=0}^4 \text{POLDTHS}_{jt}}{5}$$

t מייצגת שנה מסוימת ו- j מייצגת מדד של המדינה השותפה בדיאדה.¹² לקבלת משתנה דיכוטומי, הסולם מחולק על פי החציון.

שנית, מערך הנתונים COPDAB (Azar, 1980) מכיל מידע על אירועים פוליטיים, הן של סכסוך והן של שיתוף פעולה, בתוך המדינות השונות. אירועים אלו מוצבים על סולם בן 14 דרגות. התוצאות 1-7 מייצגות שיתוף פעולה גבוה עד נמוך, התוצאה 8 מייצגת פעולות ניטרליות, והתוצאות 9-14 מייצגות סכסוך ברמה נמוכה עד גבוהה. מכיוון שיחידת הניתוח במערך הנתונים COPDAB היא אירוע, היה עלינו ראשית כול לקבץ את התוצאות עבור אירועי הסכסוך ושיתוף הפעולה בנפרד לכל שנה.¹³ מדד אירועי הסכסוך דומה לזה של מקרי המוות הפוליטיים, וספציפית:

¹² המידע זמין רק בנוגע לשנים 1948-1982, כך שמספר השנים שאפשר לנתח בעזרת מדד זה הוא מוגבל. בנתונים אלו ניכרת נטייה לדיווח יתר של אלימות פוליטית בדמוקרטיות ובמדינות אחרות המצויות ב"מרכז" המערכת הפוליטית העולמית, לעומת מדינות שאינן דמוקרטיות ומדינות פריפריאליות (שבהן ייתכן שהמידע מודחק והתקשורת מקדישה לו פחות תשומת לב). יתרה מזאת, מדינות המפעילות דיכוי רב יכולות למנוע גילויים רבים של אלימות נגד המשטר. ראו Duvall and Shamir, 1980.

¹³ אירועי שיתוף פעולה הוכנסו לסולם כך: $\text{COOP} = 8 - \text{eventtype}$. אירועי סכסוך הוכללו כך: $\text{CONFLICT} = -1(8 - \text{event})$. הדבר אפשר הצמדה של ערכי שיתוף פעולה גבוהים

$$\text{Conf Event} = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^2 \frac{\sum_{t=-5}^0 (\text{SumConf}_{it} - \text{SumCoop}_{it})}{5}$$

SumCoop ו-SumConf הם, בשנה מסוימת, הסכומים המשוקללים של אירועי הסכסוך ואירועי שיתוף הפעולה, בהתאמה. גם כאן, המדד המשולב של אירועי סכסוך הוא ממוצע, על פני שתי המדינות, של הרמה הממוצעת של סך כל הסכסוך בכל מדינה בחמש השנים האחרונות.

רווחה. רמות ההכנסה הממוצעות עלו לאורך התקופה, כך שנוקקנו למדד יחסי של רווחה ולא למדד אבסולוטי. מכיוון שנתונים כלכליים סטנדרטיים מופיעים ב-USD (דולר ארה"ב), השתמשנו בפשטות בהערכות רב-מדינתיות (Summers and Heston, 1988) כבסיס לכל שנה. נתוני ההכנסה יצרו מדד דיאדי רציף שחושב באותו האופן כמו מדד המשטר (JOINREG).

צמיחה כלכלית. צמיחה כלכלית היא אחוז השינוי בתוצר המקומי הגולמי (במחירים קבועים של 1980) משנה אחת לזו שאחריה, המחושב כשיעור הצמיחה הממוצע במהלך שלוש השנים שלאחר השנה הראשונה.¹⁴

בריתות. נתוני בריתות נאספו כחלק מפרויקט COW (Singer and Small, 1968), והוספנו להם קטגוריה של ברית עקיפה עם ארה"ב. ברית עקיפה קיימת כאשר שתי מדינות שאין ביניהן ברית ישירה מקיימות כל אחת ברית פרטנית עם מדינה שלישית. ויד (Weede, 1983) טוען כי המגבלות שמציב ה"הגמון" עשויות למתן מחלוקות בין מדינות שאינן קשורות זו עם זו בברית ישירה. אנו מפרידים דיכוטומית בין ברית ישירה או בלתי ישירה לבין מצב של העדר ברית.¹⁵

קרבה גיאוגרפית. גם כאן עשינו שימוש בנתוני COW מעודכנים, המתארים כמה רמות של קרבה, ואליהן הוספנו קרבה קולוניאלית כדי לכלול

לאירועים שהתאפיינו בשיתוף הפעולה הרב יותר וערכי סכסוך גבוהים לאירועים שהתאפיינו בסכסוך בדרגה גבוהה. נתוני COPDAB מכסים רק את השנים 1948–1978.

¹⁴ מכיוון שהנתונים הכלכליים שלנו מכסים רק את השנים 1950–1984, שנות הדיאדה הזמינות לניתוח עם משתנה זה מועטות מאלו שיש ברשותנו נתוני סכסוכים לגביהן (כך גם בעבור משתנה הרווחה). משתנה זה אחראי למספר גדול במיוחד של מקרים חסרים בשל אופן עריכת הממוצע על ציר הזמן, הדורש שלושה נתונים שנתיים תקפים עבור כל מדינה.

¹⁵ נתוני הבריתות של COW, ערוכים מחדש ומעודכנים, הועברו אלינו על ידי אלן נד סברובסקי מרודס קולג'. נוסף לכך, מעוז עדכן וזיקק את נתוני COW מתוך הנספח של Oren, 1990.

מקרים שבהם מדינה אחת גובלת במושבה או בבת חסות של מדינה אחרת.¹⁶ מבחינה מושגית, המונח "קרבה גיאוגרפית" נועד לזהות מדינות שיש להן יכולת וסיבות אפשריות להילחם זו בזו, כך שהמדגם שלנו כולל גם את כל הדיאדות שבהן מופיעה מעצמה שבכוחה להפעיל כוח צבאי מעבר למדינות שגובלות בה באופן מידי. זיהינו את ארה"ב, בריטניה, צרפת ובריה"מ כמעצמות ובעקבות COW ראינו בסין מעצמה החל משנת 1950 ואילך (קביעה שיש שיערערו עליה). זהו הליך דומה לזה שנקט ויד (Weede, 1983) כדי לבחון סכסוך רק בין דיאדות "המקיימות תלות הדדית אסטרטגית". ההבדל העיקרי נעוץ בכך שכללנו את צרפת ובריטניה, במטרה להקיף את הסכסוכים הפוסט-קולוניאליים הרבים שלהן. אנו עורכים הפרדה דיכוטומית בין כל סוג של קרבה גיאוגרפית ובין הדיאדות שאינן מקיימות קרבה גיאוגרפית וכוללות מעצמה.

יחס עוצמה צבאית. האם הסבירות ששתי מדינות בעלות יכולות צבאיות דומות יסתכסכו זו עם זו גדולה מהסבירות של סכסוך בין מדינות שיכולותיהן הצבאיות והכלכליות שונות? שאלה זו, שנדונה בלהט ללא הכרעה ברורה, עשויה להוות גורם מתערב בניתוח זה. פערי כוח הם משתנה בקרה נוסף ואחרון. אנו עושים שימוש במדד COW הנפוץ למדידת עוצמה צבאית (Singer, Bremer and Stuckey, 1972). בפועל, מדד משולב זה משקלל במידה שווה פחות או יותר (עם שני מדדים נפרדים לכל קטגוריה) כוחות צבא קיימים, עוצמה כלכלית ודמוגרפיה; כך המדד בוחן את היכולת לנצח במלחמה קצרה על בסיס כוח צבאי קיים וכן את היכולת לנהל מלחמת התשה ארוכת טווח. נמצא כי המדד משקף בצורה לא מדויקת את התפיסה של העוצמה הצבאית ואת העוצמה בפועל (Russett and Star, 1992: 145–146), אך לענייננו די בו כמדד של הפער והיחס בין העוצמה הצבאית של המדינה החזקה יותר לבין זו של החלשה.

3. שיטות ניתוח מידע

ניתוח המידע נעשה בשלושה צעדים. הצעד הראשון הוא ניתוח רב-משתני של הגורמים השונים שעשויים לתמוך בהשערה שלפיה השלום

¹⁶ השתמשנו בנתונים הללו כפי שדווחו אצל Maoz and Russett, 1992. מערך הנתונים המקורי של COW מסתיים ב-1982; מעוז ניקה ועדכן את הנתונים עד 1986 ולאחר מכן בחן את התוצאה אל מול ניקוי ועדכון מקבילים שביצע צירלס גוקמן (שנתוניו, לצד סיפולוגיה דומה, משמשים אצל Bremer, 1992).

הדמוקרטי אינו אלא תופעה מלאכותית. זהו שכפול והרחבה של ניתוחים קודמים שביצענו (Maoz and Russett, 1992). הצעד השני בניתוח הוא לבחון יחד את המודל הנורמטיבי והמודל המבני של השלום הדמוקרטי.¹⁷ אם מודל אחד היה נתמך בעקביות ואילו השני נדחה בעקביות, לא היה צורך במבחן קריטי. מכיוון ששני המודלים זכו לתמיכה אמפירית מסוימת, ביצענו צעד שלישי של ניתוח בעזרת מבחן קריטי.

4. בעיות שקשורות למערך המחקר

השימוש בשנת דיאדה כרוך בבעיה סטטיסטית, משום שמצב הסכסוך בשנת דיאדה מסוימת איננו בלתי תלוי במצב הסכסוך בשנה שאחריה. המצב אף מסתבך מכיוון שבניתוח זה אנו מתייחסים לסכסוך מתמשך כקיים בכל שנה, לא רק בשנה שבה התחיל - בדומה לאופן שבו אנו מתייחסים, כמובן, למצב של שלום מתמשך, המובא בחשבון גם כן בכל שנה. באופן כללי יותר, התלות בין השנים "מנפחת" את המדגם המשמש לבחינה סטטיסטית וכך גם מנמיכה את הסף הנדרש כדי שמערכת יחסים תיחשב מובהקת.

בדיקות רגישות מצביעות על כך שהטיפול שלנו בסכסוכים מתמשכים אינו משנה את התוצאות באופן מהותי. כך או כך, השימוש בשנות דיאדה הוא בלתי נמנע, בהתחשב בעובדה שהמערכות הפוליטיות ומשתנים נוספים משתנים לעתים תכופות על פני תקופה של 40 שנים; קיבוץ של ההבדלים לכדי ערך יחיד לכל התקופה יהיה חסר משמעות. יתרה מכך, התיאוריה הריאליסטית עצמה מצביעה על כך שאירועים מקיימים קשרי גומלין מכיוון שמבנה המערכת הוא ש"מכתיב" החלטות בנוגע לסכסוך ומלחמה - ולא העדפותיהם של מקבלי ההחלטות. משום כך, החלטה של מדינה אחת ליזום סכסוך עם מדינה אחרת משנה את המגבלות המבניות שתחתיהן פועלות מדינות אחרות, ועמן משתנה גם מערך הפעולות האפשריות.¹⁸

מערך המחקר הוא אנליזה לפי סדרות עתיות מוצלבות (pooled time series analysis). רבות מן התוצאות שהולמות סוג ניתוח שכזה בעזרת

¹⁷ אם נמצא שלאחד הגורמים שאינם קשורים למשטר שנבחנו בחלק הראשון יש השפעה ממשית על היתכנות הסכסוך בדיאדה, בשלב זה נערכה בקרה על אותו גורם. הדבר נעשה כדי לוודא שהקשרים בין כל אחד משני המודלים ובין מעורבות בסכסוך או הסלמת סכסוך אינם מלאכותיים.

¹⁸ ברוס בואנו דה מסקיטה (Bueno de Masquita), תכתובת אישית, 1992; השוו: Bueno de Masquita and Lalman, 1992: 281-282.

רגרסיה מרובה אינן זמינות כאשר המשתנה התלוי הוא דיכוטומי או אורדינלי; חסר כוח המחשוב הדרוש לשם כך. קשה לדעת האם ובאיזו מידה התוצאות מוטות על ידי הטרוסקדסטיות ומתאם עצמי. המשתנים הריאליים (ובייחוד קרבה גיאוגרפית ועוצמה צבאית) והרווחה הם יציבים למדי לאורך זמן, מה שמביא למתאם עצמי. אחת הדרכים העקיפות להעריך את דרגת המתאם העצמי בעייתית גם היא, מכיוון שהצידוד של המשתנה התלוי (משמע היחס הנמוך מאוד בין שנים שהיה בהן סכסוך ושנים שלא היה בהן סכסוך בכל דיאדה) מביא גם הוא למתאם עצמי.

על מנת להתמודד עם בעיה זו, ולו באופן חלקי, ערכנו סדרת מבחנים. ראשית, מיינו את מערך הנתונים שלנו לפי דיאדה לפי שנה. לאחר מכן חישבנו משתנה סכסוך דיכוטומי מושהה (lagged). בשלב זה הרצנו את כל הרגרסיות הלוגיסטיות שלנו פעמיים - פעם אחת עם משתנה הסכסוך המושהה ופעם אחת בלעדיו. במרבית המקרים וכפי שצפינו, למשתנה הסכסוך המושהה הייתה השפעה חיובית משמעותית על היתכנות של סכסוך (הן בנתוני ה-MID והן בנתוני ה-ICB). מכל מקום, הסימן (חיובי או שלילי), העוצמה ורמת המובהקות של הערכות הפרמטרים של כל המשתנים האחרים במשוואות לא השתנו באופן משמעותי בשימוש במשתנה המושהה, לעומת המקרה שבו לא נעשה בו שימוש. הדבר הוביל אותנו למסקנה שבעיית המתאם העצמי, אף שהיא תקפה, אין בה כדי להטות משמעותית את התוצאות.¹⁹

ד. תוצאות

נתחיל בבחינת השפעתם של כמה משתנים שהם גורמים מתערבים פוטנציאליים המשפיעים על מערכת היחסים שבין דמוקרטיה ושלום ובין הסכסוך בדיאדות והסלמותו, לצד משתנה הדמוקרטיה. מבחן שכזה של השערה 1 מוצג בטבלה 1, המציגה את ההשפעה של המשתנים הבלתי תלויים, הנמדדים באופן רציף (למעט בריתות וקרבה גיאוגרפית), על המשתנים התלויים. מבחנים הכוללים מדדים דיכוטומיים של דמוקרטיה מניבים תוצאות זהות או חזקות יותר ואין צורך להציגם. בחצי העליון של הטבלה, המשתנה התלוי מוגדר כקיומו או העדרו של סכסוך (משבר) בין צמד מדינות בשנה

¹⁹ אנו מודים לכריסטופר אכן על עצתו כיצד להתמודד עם בעיה זו.

מסוימת. בחצי התחתון המשתנה התלוי מוגדר על גבי סולם אורדינלי בן חמש דרגות, שבו 0 מייצג העדר סכסוך או משבר ו-4 מייצג מלחמה כוללת.²⁰ ריבוי המשתנים התלויים וסולמות המדידה השונים של המשתנים הבלתי תלויים מסייעים להעריך את האיתנות והיציבות של התוצאות. ניתוחים שבוצעו על אותם משתנים תלויים בעזרת מדד בנקס לדמוקרטיה הניבו תוצאות דומות באופן עקבי.

²⁰ על שימוש בניתוח לוגיסטי על משתנים תלויים פוליכטומיים ראו Feinberg, 1980 וכן Hosmer and Lemonsnow, 1999. התוצאות בחלק מהטבלאות שונות מעט מאלו שחשבו בעבר ודווחו על ידי מעוז וראסט (Maoz and Russett, 1993), פרק 4).

טבלה 1: השפעות משותפות של דמוקרטיה וגורמים מתערבים על מעורבות בסכסוכים והסלמתם

משברים בין-לאומיים ¹	סכסוכים צבאיים ²	משתנה בלתי תלוי
השפעה על מעורבות בסכסוכים		
-.002 (.003)	-.004 (.002)**	דמוקרטיה
-.040 (.016)*	-.022 (.008)**	רווחה
-.133 (.032)**	-.107 (.021)**	צמיחה
-.339 (.165)*	-.517 (.105)**	בריתות
1.964 (.190)**	1.419 (.108)**	קרבה גיאוגרפית
-.002 (.001)**	-.007 (.001)**	עוצמה צבאית
השפעה על הסלמת סכסוכים		
-.001 (.003)	-.004 (.002)**	דמוקרטיה
-.040 (.016)*	-.022 (.008)**	רווחה
-.139 (.031)**	-.111 (.021)**	צמיחה
-.336 (.164)*	-.522 (.105)**	בריתות
1.962 (.190)**	1.417 (.108)**	קרבה גיאוגרפית
-.002 (.001)**	-.007 (.001)**	עוצמה צבאית
<p>N = 19,020. הערכים בטבלה הם הערכות פרמטרים לא מתוקנות במשוואות רגרסיה לוגיסטית; שגיאות התקן בסוגריים. גמא היא מדד להבדל בין הערכים בפועל לערכים הצפויים לאורך הניתוח, המתאימים לתחזית אפריורי של קשרים מונוטוניים (Hildebrand, Laing and Rosenthal, 1977).</p> <p style="text-align: center;">Gamma = .54¹ Gamma = .59² p < .05 * p < .01 **</p>		

השערה 1, בכפוף לכמה הסתייגויות, נתמכת בידי הנתונים. בנתוני MID יש לדמוקרטיה - הן בגרסה הרציפה שלה והן בזו הדיכוטומית (שאינה מופיעה בטבלה 1) - השפעה מובהקת על מעורבות בסכסוכים. בנתוני TCB

הגרסה הרציפה של הדמוקרטיה אינה מובהקת, אולם הגרסה הדיכוטומית (שאינה מופיעה כאמור בטבלה) קשורה באופן עקבי למעורבות בסכסוכים. באשר לגורמים המתערבים, כמעט כולם קשורים הן למדדי MID לסכסוכים והן למדדי ICB. בכל האמור בהסלמה של סכסוכים או משברים, התוצאות כמעט זהות לאלה של מעורבות בסכסוכים. לרמת הדמוקרטיזציה יש אפקט עיקרי מובהק על הסלמת סכסוכים, וכאשר המשתנה הוא דיכוטומי, האפקט קיים גם כאשר מנטרלים גורמים מתערבים אפשריים. הסבירות שדמוקרטיה יסלימו סכסוכים עם דמוקרטיה אחרות נמוכה יותר מהסבירות שמדינות עם מערכות פוליטיות אחרות יעשו כן.

ממצאים אלה, כאשר בוחנים אותם יחד, מחזקים את תוצאותינו הקודמות, שהתבססו על שני משתנים (Maoz and Russett, 1992). שלא במפתיע, אם כן, ליחסי כוח יש משמעות רבה. פערי כוח גדולים הם תמריץ שלילי חזק להפיכתם של סכסוכים דיפלומטיים לעימותים צבאיים. גם לקרבה גיאוגרפית יש חשיבות, שכן היא שמה דגש על עוצמה בהקשר של יכולות צבאיות וכן את האפשרות לתמריץ לסכסוך. אולם גם למשתנים האחרים יש השפעה מובהקת, כמעט בכל מקרה. הניתוח מרובה המשתנים תומך גם בממצאי של ברמר (Bremer 1992) בנוגע להשפעה של בריתות על מעורבות בסכסוכים והסלמתם. נדמה כי בעוד ההשפעה הדו-משתנית בין בריתות ובין סכסוכים היא חיובית (Maoz and Russett, 1992), לאחר נטרול של משתנים רלוונטיים אחרים, צדדים בעלי ברית נוטים להילחם זה בזה פחות ממה שהיה צפוי מכוח מקריות בלבד.

לכל התיאוריות המתחרות בתיאוריה של הדמוקרטיה נמצאו תימוכין מוצקים. עם זאת, עדיין ניכר כי יש תפקיד חזק, עצמאי ואיתן להיותן של שתי המדינות דמוקרטיות. בנתוני ICB הגרסה הרציפה של דמוקרטיה אינה בעלת השפעה מובהקת, אך לגרסה הדיכוטומית (דמוקרטיה / לא דמוקרטיה) יש השפעה מובהקת. בנתוני MID ניכר קשר חזק הן בגרסה הרציפה והן בזו הדיכוטומית; ככל שהמדינות בדיאדה דמוקרטיות יותר, כך הסבירות לסכסוכים נמוכה יותר. תופעת השלום הדמוקרטי היא אמתית, ולא מלאכותית.

בחנו אפקטים רבים של אינטראקציה בין קבוצות של משתנים, אך למען הקיצור איננו מדווחים על כך בטבלאות. במרבית הניתוחים האפקטים לא היו מובהקים סטטיסטית. הכוונה הן לאינטראקציות בין צמדים של גורמים מתערבים אפשריים והן לאינטראקציות בין כל אחד מן הגורמים המתערבים לדמוקרטיה.

בהינתן הממצאים הללו, באפשרותנו להעריך כראוי את המידה שבה כל אחד משני המודלים שתוארו לעיל עומד במבחן אמפירי. בטבלה 2 מוצגות ההשפעות של נורמות דמוקרטיות (המוגדרות פעם אחת במונחי יציבות פוליטית ופעם נוספת במונחי הוצאות להורג על רקע פוליטי) ושל מגבלות מוסדיות על התרחשות של סכסוכים (בחירת ההשפעות של גורמים אלה על הסלמה של סכסוכים הניבה תוצאות כמעט זהות ועל כן אין צורך להציגן). הטבלה מכילה סיכום בלבד של הרצות הנתונים שביצענו בסדרת ניתוחים זו. מבחנים אחרים עם תוצאות דומות כללו שימוש במדדים חלופיים לנורמות דמוקרטיות (כגון מקרי מוות בשל אלימות פוליטית, או רמת הסכסוכים הפנימיים לפי COPDAB).²¹ נראה ששני המודלים נתמכים בנתונים. כאשר הם מוגדרים כמשתנים רציפים, "נורמות דמוקרטיות" ו"מגבלות מוסדיות" מפחיתים את המעורבות של מדינה בסכסוכים ואת הסלמתם. גם כאן הקשר הוא ככלל איתן: הוא אינו תלוי במערך הנתונים שממנו התקבלו התוצאות או בהגדרות המשתנים הבלתי תלויים. ההשפעות של נורמות דמוקרטיות ומגבלות מוסדיות על מעורבות בסכסוכים והסלמה של סכסוכים נותרות עקביות למדי גם בנטרול גורמים מתערבים אפשריים שהוצעו בתיאוריות אחרות כסיבות לא-משטריות לשלום הדמוקרטי. עם זאת, כאשר המשתנים "מגבלות מוסדיות" ו"נורמות דמוקרטיות" הם דיכוטומיים (רמת מגבלות נמוכה וגבוהה, לא מופיע בטבלה), הקשר שבין מגבלות מוסדיות ובין מעורבות בסכסוך והסלמתו מפסיק להיות מובהק סטטיסטית.

²¹ משתנה הצמיחה אינו נכלל בסדרת הניתוחים הזו בשל המספר הרב של מקרים חסרים שהוא מחולל: הכללתו של משתנה הצמיחה לצד משתני הסכסוך הפוליטי הפנימי ומספר ההוצאות להורג באותה הנוסחה מפחיתה את כמות דיאדות הסכסוך ב-65%, משמע מעוותת במידה ניכרת את הפיזור של המשתנה התלוי.

טבלה 2: ההשפעות של מידת הדמוקרטיה של הדיאדה וגורמים מתערבים אפשריים על מעורבות בסכסוך

הוצאות להורג כמדד לנורמות דמוקרטיות		יציבות כמדד לנורמות דמוקרטיות		
משברים בין-לאומיים	סכסוכים צבאיים	משברים בין-לאומיים	סכסוכים צבאיים	משתנה בלתי תלוי
-	-	-.111 (.031)**	-.053 (.013)**	יציבות פוליטית
.162 (.065)**	.272 (.044)**	-	-	הוצאות להורג
-.031 (.007)**	-.016 (.004)**	-.026 (.007)**	-.021 (.004)**	מגבלות מוסדיות
-.024 (.014)	-.018 (.007)**	-.034 (.015)*	-.022 (.007)**	רווחה
-.002 (.001)**	-.008 (.001)**	-.002 (.001)**	-.009 (.001)**	עוצמה צבאית
-.365 (.182)*	-.570 (.114)**	-.237 (.174)	-.483 (.108)**	בריתות
1.747 (.193)**	1.176 (.108)**	1.846 (.188)**	1.225 (.104)**	קרבה גיאוגרפית
.58	.54	.61	.54	גמא
17,317		18,762		מספר מקרים
הערכים בטבלה הם הערכות פרמטרים לא מתוקננות במשוואות רגרסיה לוגיסטית; שגיאות התקן בסוגריים. $p < .05$ * $p < .01$ **				

ראיות ראשוניות אלו מלמדות כי ייתכן שמגבלות מוסדיות הן הסבר טוב פחות להעדר סכסוך בין דמוקרטיות בהשוואה לנורמות דמוקרטיות. עם זאת, אין די בכך כדי לקבוע שהמודל הנורמטיבי טוב יותר מהמודל המבני. שומה עלינו לעבור למבחן הקריטי.

המבחן הקריטי בוחן את ההבדלים בין ההסתברויות לסכסוך במקרים המתוארים בתרשים 1, שורות 2-3 (רמה נמוכה של נורמות עם רמה גבוהה

של מגבלות פוליטיות ולהפך). אם ההסתברות לסכסוך במקרה המתואר בשורה 2 נמוכה באופן מובהק מההסתברות לסכסוך בשורה 3, אזי המודל המבני גובר על המודל הנורמטיבי. אם ההפך נכון, אפשר לומר שהמודל הנורמטיבי מסביר טוב יותר את הנתונים. אם הפער בין ההסתברויות אינו מובהק סטטיסטית, המבחן אינו מכריע.

תרשים 1: מקרים קריטיים ולא קריטיים מנקודת המבט של המודל הנורמטיבי והמודל המבני של השלום הדמוקרטי

סוג המקרה	תחזית המודל המבני	תחזית המודל הנורמטיבי	תכונות הדיאדה		מקרה
			דרגת המגבלות המוסדיות	דרגת הנורמות הדמוקרטיות	
לא קריטי	סכסוך	סכסוך	נמוכה	נמוכה	1
קריטי	סכסוך בעוצמה נמוכה	סכסוך	גבוהה	נמוכה	2
קריטי	סכסוך	סכסוך בעוצמה נמוכה	נמוכה	גבוהה	3
לא קריטי	ללא סכסוך	ללא סכסוך	גבוהה	גבוהה	4

יתרה מזאת, אנו מנטרלים את משתנה הדמוקרטיה בכל אחד משני המקרים הקריטיים כדי לבחון אם, מעבר להסבר של המודל עצמו, מתרחשת אינטראקציה כלשהי של מגבלות פוליטיות או יציבות פוליטית עם דמוקרטיה. שני המודלים מרמזים על כך שהקשר בין מגבלות פוליטיות או נורמות דמוקרטיות לבין התנהגות בסכסוך אינו תלוי בהיותה של המדינה דמוקרטית. אם אין הדבר כך, וההכללה של דמוקרטיה משנה באופן מובהק את הקשר שבין המשתנים התלויים והבלתי תלויים, אפשר לטעון כי הקשר של המשתנה הקריטי הלקוח ממודל ספציפי הוא מלאכותי.

על מנת להציג ניתוח ממוקד בשאלה איזה מודל מספק הסבר טוב יותר לנתונים במקרים קריטיים, ביצענו סדרה של ניתוחים במודל לוג-ליניארי של המשתנים הבלתי תלויים בגרסתם הדיכוטומית (יציבות, הוצאות להורג ונתוני הסכסוכים הפנימיים של COPDAB), באמצעות אינדיקטורים מרובים לנורמות דמוקרטיות. תחילה אנו משתמשים רק במדדים של נורמות דמוקרטיות ומגבלות מוסדיות כמשתנים בלתי תלויים; לאחר מכן אנו מנטרלים את הדמוקרטיה (בגרסה דיכוטומית) כדי לבחון אם יש לה תרומה משלה.

טבלה 3 מפרטת את הערכות הפרמטרים מניתוחים אלה. באופן כללי עולה ממנה כי המודל הנורמטיבי קשור ללוגריתם הסיכויים ראשית לגבי סכסוכים ושנית לגבי מעורבות במלחמה בכל המקרים ובכל שלושת המדדים של נורמות פוליטיות. בטבלה ככלל, המגבלות הנורמטיביות מובהקות בכל התאים למעט שניים (מתוך 24 סה"כ), ואילו מגבלות מוסדיות מובהקות בכיוון הנכון (השלילי) רק במיעוטם של התאים (11). נטרול סוג המשטר מעלים רבות מהערכות הפרמטרים שהיו מובהקות קודם אך לא את אלו המתייחסות לנורמות, ודמוקרטיה כשלעצמה היא תמיד מובהקת - גם בעמודת המשבר (נתוני ICB).

טבלה 3: ההשפעות של נורמות דמוקרטיות, מגבלות מוסדיות וסוג המשטר על מעורבות בסכסוכים ובמלחמות

משברים בין-לאומיים	סכסוכים צבאיים	משתנה בלתי תלוי
השפעות על מעורבות בסכסוך		
-.525 (.110)**	-.401 (.058)**	יציבות
-.223 (.089)**	-.211 (.051)**	מגבלה
.391 (.068)**	.416 (.041)**	הוצאות להורג
-.108 (.095)	-.089 (.056)	מגבלה
.191 (.079)**	.178 (.045)**	סכסוכים פנימיים
-.129 (.105)	-.100 (.058)	מגבלה
מעורבות בסכסוך, בנטרול סוג משטר		
-.437 (.110)**	-.306 (.058)**	יציבות
-.025 (.091)	.013 (.052)	מגבלה
-.900 (.215)**	-.985 (.128)**	דמוקרטיה
.322 (.068)**	.339 (.041)**	הוצאות להורג
-.087 (.097)	.124 (.057)*	מגבלה
-.864 (.218)**	-1.031 (.146)**	דמוקרטיה
.146 (.079)	.131 (.044)**	סכסוכים פנימיים
-.077 (.107)	.109 (.059)	מגבלה
-1.010 (.300)**	-1.037 (.157)**	דמוקרטיה
השפעות על מעורבות במלחמה		
-.709 (.231)**	-1.528 (.503)**	יציבות
-.739 (.231)**	-.977 (.293)**	מגבלה
.426 (.118)**	.715 (.127)**	הוצאות להורג
-.591 (.236)**	-.795 (.298)**	מגבלה
.245 (.149)	.511 (.156)**	סכסוכים פנימיים
-.667 (.300)	-.674 (.299)*	מגבלה
מעורבות במלחמה, בנטרול סוג משטר		
-.665 (.230)**	-1.504 (.503)**	יציבות
-.508 (.230)*	-.790 (.293)**	מגבלה
-4.927**	-4.750**	דמוקרטיה

.364 (.116)**	.657 (.126)**	הוצאות להורג
-.335 (.233)	-.585 (.295)*	מגבלה
-4.991**	-4.716**	דמוקרטיה
1.314 (.149)**	1.054 (.155)**	סכסוכים פנימיים
-.429 (.299)	-.468 (.297)	מגבלה
-4.968**	-4.926**	דמוקרטיה
<p>N = 26,129 (יציבות); 22,870 (הוצאות להורג); ו-16,254 (סכסוכים פנימיים). הערכים בטבלה הם הערכות פרמטרים לא מתוקננות במשוואות רגרסיה לוג-ליניאריות; שגיאות התקן בסוגריים, למעט במקום שבו אי-אפשר להעריך את שגיאת התקן בשל ערך אפס באחת הקטגוריות של המשתנה התלוי. הערך של חי בריבוע הוא אינסופי באופן תיאורטי.</p> <p>$p < .05$ *</p> <p>$p < .01$ **</p>		

הקשר בין המודל המבני ובין התרחשות של סכסוכים כלל אינו איתן כמו התוצאות של המודל הנורמטיבי. מגבלות מוסדיות מונעות הסלמה לכדי מלחמה, אך אינן מונעות ממדינות להיכנס לסכסוכים בעוצמה נמוכה - ולהפגין רמה נמוכה יותר של התנהגות במו"מ שמשדרת קשיחות ומחויבות.²² למעשה, מגבלות מוסדיות עשויות אפילו לעודד מצבים כאלו, כל עוד ברור לכל אחד מן הצדדים שהצד היריב פועל תחת מגבלות הדוקות שמונעות ממנו להסלים את הסכסוך לכדי מלחמה. מגבלות נורמטיביות, לעומת זאת, מסייעות למנוע את עצם היווצרותם של סכסוכים. אם אמנם נדיר שדמוקרטיה יהיו מעורבות בסכסוכים, נראה שהמגבלות הנורמטיביות הן בעיקר אלו שתורמות לכך.

טבלאות 4 ו-5 עושות שימוש בניתוח בטבלה 3 בפורמט של מבחן קריטי, על מנת לבחון את האופן שבו המודלים פועלים. בחלק התחתון של כל טבלה מוצגות התוצאות המתקבלות בנטרול סוג המשטר המשותף עבור כל דיאדה. עמודות 1 ו-2 בכל טבלה מייצגות התרחשות של סכסוכים ושל מלחמות, בהתאמה. למען הפשטות השמטנו את התאים הפרטניים ואנו מציגים רק את ההערכות המתוקננות של ההשפעות.

²² ערכנו סדרה נוספת של אנליזות תוך שימוש בנתון של מקרי המוות בשל אלימות פוליטית כאינדיקטור לנורמות דמוקרטיות. ניתוחים אלו הניבו תוצאות הדומות בעיקרן לאלו שמופיעות בטבלה. אותו האמור חל גם על התוצאות המדווחות בטבלה 5.

טבלה 4: מבחן קריטי של השפעת נורמות דמוקרטיות, מגבלת מוסדיות וסוג המשטר על מעורבות בסכסוכים

היתכנות של מסברים	היתכנות של סכסוכים	שילוב משתנים בלתי תלויים	מדד הנורמות הדמוקרטיות
.95%	2.89%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	יציבות (N = 26,129)
.56%	2.11%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-1.87**	-2.07**		ציון תקן
1.95%	5.71%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	הוצאות להורג (N = 22,870)
.82%	2.27%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-2.08**	-3.76**		ציון תקן
1.20%	3.96%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	סכסוכים פנימיים (N = 16,262)
.38%	1.97%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-4.51**	-5.37**		ציון תקן
תוך נטרול סוג משטר			
			יציבות
1.29%	3.82%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	לא שתי דמוקרטיות (N = 22,292)
.58%	2.16%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-2.68**	-3.56**		ציון תקן
.03%	.95%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	שתי דמוקרטיות (N = 3,837)
.00%	.00%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-1.73*	-3.32**		ציון תקן
			הוצאות להורג
2.12%	5.91%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	לא שתי דמוקרטיות (N = 19,577)
.89%	2.48%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-2.08**	-3.58**		ציון תקן
.00%	.25%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	שתי דמוקרטיות

		גבוהות	(N = 3,293)
.00%	.00%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-	-1.01		ציון תקן
			סכסוכים פנימיים
.64%	3.31%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	לא שתי דמוקרטייות (N = 14,345)
1.24%	4.10%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
2.16**	1.34		ציון תקן
.15%	.85%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	שתי דמוקרטייות (N = 1,917)
.00%	.00%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-1.42	-3.33**		ציון תקן
<p>ציוני התקן מייצגים מבחן של הבדל בין פרופורציות. ציונים שליליים משמעם שהמודל הנורמטיבי מספק הסבר טוב יותר מן המבני; ציונים חיוביים מלמדים שהמבחן המבני מספק את ההסבר הטוב יותר.</p> <p>$p < .05$ *</p> <p>$p < .01$ **</p>			

טבלה 5: מבחן קריטי של השפעת נורמות דמוקרטיות, מגבלת מוסדיות וסוג המשטר על מעורבות במלחמות

היתכנות של משברים	היתכנות של סכסוכים	שילוב משתנים בלתי תלויים	מדד הנורמות הדמוקרטיות
.14%	.08%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	יציבות (N = 26,129)
.15%	.03%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
.09	-.96		ציון תקן
.20%	.15%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	הוצאות להורג (N = 22,870)
.30%	.20%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
.58	.35		ציון תקן
.42%	.56%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	סכסוכים פנימיים (N = 16,262)
.00%	.00%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-5.30	-6.18*		ציון תקן
לא שתי דמוקרטייות			
.21%	.12%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	יציבות (N = 26,292)
.15%	.03%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-.49	-1.21		ציון תקן
.00%	.16%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	הוצאות להורג (N = 19,577)
.00%	.22%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-	.38		ציון תקן
.09%	.58%	נורמות נמוכות, מגבלות גבוהות	סכסוכים פנימיים מבית (N = 14,345)
.00%	.00%	נורמות גבוהות, מגבלות נמוכות	
-2.45*	-6.18		ציון תקן
<p>ציוני התקן מייצגים מבחן של הבדל בין פרופורציות. ציונים שליליים משמעם שהמודל הנורמטיבי מספק הסבר טוב יותר מן המבני; ציונים חיוביים מלמדים שהמבחן המבני מספק את ההסבר הטוב יותר. אין ערכים המייצגים השפעות על מלחמה בין דמוקרטיות משום שלא היו מלחמות כאלה.</p> <p style="text-align: right;"><i>p</i> < .01 *</p>			

טבלה 4 מציגה את ההבדלים בין ההסתברויות של מעורבות בסכסוך במקרים הקריטיים, וטבלה 5 מציגה את אותם נתונים בהקשר למעורבות במלחמה. שתי הטבלאות משוות את התדירות של מעורבות (על פי שני מערכי הנתונים - הן של הסכסוכים והן של המשברים) בצמדים של מדינות, בשני שילובים: הראשון הוא רמה נמוכה של מגבלות נורמטיביות ורמה גבוהה של מגבלות מוסדיות, והשני הוא רמה גבוהה של מגבלות נורמטיביות ורמה נמוכה של מגבלות מוסדיות. התוצאות מחזקות את הרושם הקודם בדבר העליונות היחסית של ההסבר הנורמטיבי על ההסבר המבני-מוסדי. ב-16 מתוך 30 מבחנים נפרדים בשתי הטבלאות, ההסתברות של מעורבות נמוכה יותר באופן מובהק כאשר רמת הנורמות הדמוקרטיות גבוהה ורמת המגבלות הפוליטיות נמוכה, בהשוואה להסתברות של מעורבות במקרה ההפוך (מבחן אחד בלבד הצביע באופן מובהק בכיוון הפוך זה). כפי שראינו קודם וכפי שהיה צפוי, ההבדל מופיע כמעט תמיד בכל האמור במעורבות בסכסוך באופן כללי, והרבה פחות כאשר מדובר במעורבות במלחמה. מהחלק התחתון של טבלה 4, המתאר נטרול של סוג משטר, ניכר בבירור כי שלושה מדדים שונים של נורמות פוליטיות דמוקרטיות מפחיתים לרוב באופן מובהק את ההיתכנות לסכסוך בדיאדות, גם כאשר רמת המגבלות המוסדיות על השלטון נמוכה ואפילו כאשר לפחות אחת המדינות שהיא צד לדיאדה אינה דמוקרטית.

התוצאות מלמדות שההתאמה בין הנתונים לבין המודל הנורמטיבי היא איתנה ועקבית יותר מאשר ההתאמה בינם לבין המודל המבני. המודל הראשון מקיים קשר עקבי עם ההיארעות של סכסוכים וכן עם ההיארעות של מלחמות, כמעט ללא השפעה של המדד הספציפי לנורמות דמוקרטיות שבו נעשה שימוש. במודל השני (המבני), לעומת זאת, יש לעתים קשר מובהק, אך לעתים קרובות אין הדבר כן. יתרה מכך, במצבים הקריטיים (שבהם מודל אחד מצביע על רמות גבוהות של סכסוך והשני על רמות נמוכות) נמצא כי התחזיות של המודל הנורמטיבי עולות בקנה אחד עם הנתונים יותר מאלו של המודל המבני.

ה. מסקנות

הצענו ניתוח מקיף של ההסברים האפשריים לתופעת השלום הדמוקרטי שממנו אנו מסיקים ארבע מסקנות:

1. תופעת השלום הדמוקרטי, משמע ההעדר היחסי של סכסוכים וההעדר המוחלט של מלחמה בין דמוקרטיות, ככל הנראה אינה מתאם מלאכותי. כאשר מנטרלים גורמים מתערבים אפשריים אחרים, לסוג המשטר יש השפעה עקבית מרכזת על סכסוכים בין-לאומיים.
2. התוצאות הללו איתנות. הן לרוב מתקבלות ללא קשר למערך הנתונים שמשמש למדידת הסכסוך, להגדרת המשתנה התלוי ולסולם ולסוג של מדד הדמוקרטיה. דבר זה מגביר את ביטחוננו באמינותן של התוצאות.
3. מגבלות פוליטיות ונורמות דמוקרטיות הן שתיהן הסברים טובים לשאלה מדוע דמוקרטיות נלחמות זו בזו רק לעתים נדירות.
4. עם זאת, הקשר בין מגבלות מוסדיות ובין מדדים להתרחשות סכסוכים ומלחמות אינו כה חזק בהשוואה לקשר בין מדדי נורמות דמוקרטיות ובין המשתנים הבלתי תלויים. הדבר מלמד שייתכן שהמודל הנורמטיבי מספק הסבר מקיף וטוב יותר של תופעת השלום הדמוקרטי, לעומת המודל המבני.

לתובנה שלשלום הדמוקרטי יש משמעות סיבתית ולעובדה שאנו מתחילים להתקדם לקראת הבנת הסיבות הללו יש השלכות תיאורטיות חשובות. ראשית, נובע מהן כי תהליכים פוליטיים פנימיים ומבנים משפיעים השפעה ניכרת על התנהגות המדינה, וכי אפשר לבצע הכללות מסוימות באשר להשפעות הללו. שנית, הן מהוות ראיה כבדת משקל לכך שמודלים נוקשים מסוג top-down או outside-in שפיתחו תיאורטיקנים של מערכות עומדים כעת בפני בעיה רצינית.

במונחי התהליכים המתרחשים במערכת הבין-מדינתית העכשווית, תוצאות המחקר מלמדות כי ככל שנדרש לנורמות ומוסדות זמן להתפתח, דמוקרטיות צעירות שאך זה נוצרו במזרח אירופה ובמקומות אחרים עשויות עדיין להתמודד עם מידה משמעותית למדי של סכסוך בין-מדינתי, כל עוד המערכות שלהן מצויות בתהליך של מעבר לדמוקרטיה. אולם תהליך הדמוקרטיזציה הגלובלית עשוי לטמון בחובו סיכויים ליציבות בין-לאומית שתישען לא על משגרי טילים, אלא על שליטת הציבור בממשלות ועל נורמות

פתרון סכסוכים פוליטיים בדרכי שלום שקשורות במערכות פוליטיות דמוקרטיות.

ייתכן שאפשר לבנות מאפיינים עיקריים של המערכת הבין-לאומית "מלמטה למעלה" מבחינה חברתית; משמע נורמות וכללי התנהגות יהפכו ברמה הבין-לאומית להרחבה ולהמשך של הנורמות והכללים שנוהגים בפוליטיקה הפנימית של המדינה. כאשר השלטון במדינות רבות הוא אוטוקרטי (כפי שהיה בשלום וסטפליה ולמעשה בכל ההיסטוריה שמאז), משחק לפי כללי האוטוקרטיה עשוי להיות הדרך היחידה שתאפשר למדינה כלשהי, דמוקרטית או לא, לשרוד באנרכיה הובסיאנית בין-לאומית. אך אם די מדינות יהפכו לדמוקרטיות, כפי שייתכן שקורה בשנות התשעים, תופיע האפשרות לבנות מחדש את הנורמות והכללים של המערכת הבין-לאומית כך שישקפו את הנורמות והכללים של דמוקרטיות. באמצעות מסה קריטית של מדינות דמוקרטיות אפשר לבנות מחדש מערכת שנוצרה על ידי אוטוקרטיות.

- Axelrod, Robert, 1986. "An Evolutionary Theory of Norms", *American Political Science Review* 80: 1095–1112.
- , 1984. *The Evolution of Cooperation*, New York: Basic Books.
- Azar, Edward E., 1980. "The Conflict and Peace Data Bank (COPDAB) Project", *Journal of Conflict Resolution* 24: 379–403.
- Banks, Arthur, 1986. *Cross-National Time-Series Data File*, Binghamton: State University of New York.
- Behr, Roy L., 1980. "Nice Guys Finish Last... Sometimes", *Journal of Conflict Resolution* 25: 289–300.
- Brecher, Michael, and Jonathan Wilkenfeld, 1989. *Crisis in the Twentieth Century*, New York: Pergamon.
- Brecher, Michael, Jonathan Wilkenfeld, and Sheila Moser, 1988. *Handbook of International Crisis*, New York: Pergamon.
- Bremer, Stuart, 1992. "Dangerous Dyads: Conditions Affecting the Likelihood of Interstate War, 1816–1965", *Journal of Conflict Resolution* 36: 309–341.
- Bueno de Mesquita, Bruce, and David Lalman, 1992. *War and Reason*, New Haven: Yale University Press.
- Chan, Steve, 1984. "Mirror, Mirror, on the Wall... Are the Freer Counties More Pacific?" *Journal of Conflict Resolution* 28: 617–664.
- Dacey, Raymond, and Norman Pendegrift, 1988. "The Optimality of Tit-for-Tat", *International Interactions* 15: 45–64.
- Dixon, William J., 1993. "Democracy and the Management of International Conflict", *Journal of Conflict Resolution* 37: 42–68.
- Doyle, Michael, 1986. "Liberalism and World Politics", *American Political Science Review* 80: 1151–1161.
- Duvall, Raymond, and Michal Shamir, 1980. "Indicators from Errors: Cross-National Time-Series Measures of Repressive Dispositions of Governments", in Charles L. Taylor (ed.), *Indicators Systems for Political, Economic, and Social Analysis*, Cambridge, MA: Oelgeschlager, Gunn & Hain.
- Eckstein, Harry S., and Ted Robert Gurr, 1975. *Patterns of Authority: A Structural Basis for Political Inquiry*, New York: Wiley–Interscience.
- Ember, Carol R., Melvin Ember, and Bruce Russett, 1992. "Peace between Participatory Polities: A Cross-National Test of the 'Democracies Rarely Fight Each Other' Hypothesis", *World Politics* 44: 573–593.
- Fienberg, Stephen E., 1980. *The Analysis of Cross-Classified Categorical Data*, Cambridge: MIT Press.

- Geller, Daniel S., and Daniel M. Jones, 1991. "The Effect of Dynamic and Static Balances on Conflict Escalation in Rival Dyads", Presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Washington.
- Gochman, Charles S., and Zeev Maoz, 1984. "Militarized Interstate Disputes, 1816–1976", *Journal of Conflict Resolution* 29: 585–615.
- Gurr, Ted Robert, 1974. "Persistence and Change in Political Systems", *American Political Science Review* 68: 1482–1504.
- Gurr, Ted Robert, Keith Jagers, and Will Moore, 1989. *Polity II Handbook*, Boulder: University of Colorado Press.
- Hildebrand, David, James Laing, and Howard Rosenthal, 1977. *Prediction Analysis for Cross Classifications*, New York: Wiley.
- Hosmer, David W. Jr., and Stanley Lemonsnow, 1989. *Applied Logistic Regression Analysis*, New York: Wiley.
- Huth, Paul, and Bruce Russett, 1993. "General Deterrence between Enduring Rivals: Testing Three Competing Models", *American Political Science Review* 87: 61–73.
- Lake, David, 1992. "Powerful Pacifists: Democratic States and War", *American Political Science Review* 86: 24–37.
- Leng, Russell, 1993. "Reciprocating Influence Strategies and Success in Interstate Crisis Bargaining", *Journal of Conflict Resolution* 37: 3–41.
- Levy, Jack S., 1988. "Domestic Politics and War", *Journal of Interdisciplinary History* 18: 345–369.
- Maoz, Zeev, 1989. "Joining the Club of Nations: Political Development and International Conflict, 1816–1976", *International Studies Quarterly* 33: 199–231.
- Maoz, Zeev, and Nasrin Abdolali, 1989. "Regime Type and International Conflict, 1816–1976", *Journal of Conflict Resolution* 33: 3–35.
- Maoz, Zeev, and Bruce Russett, 1992. "Alliances, Wealth, Contiguity and Political Stability: Is the Lack of Conflict between Democracies a Statistical Artifact?" *International Interactions* 17: 245–267.
- Mearsheimer, John J., 1990. "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War", *International Security* 15: 5–56.
- Morgan, T. Clifton, and Sally Howard Campbell, 1991. "Domestic Structure, Decisional Constraints, and War", *Journal of Conflict Resolution* 35: 187–211.
- Morgan, T. Clifton, and Valerie Schwebach, 1992. "Take Two Democracies and Call Me in the Morning: A Prescription for Peace?" *International Interactions* 17: 305–320.
- Most, Benjamin, and Harvey Starr, 1989. *Inquiry, Logic, and International Politics*, Columbia: University of South Carolina Press.
- Oren, Ido, 1990. "The War Proneness of Alliances", *Journal of Conflict Resolution* 34: 208–233.

- Ray, James Lee, 1992. *Global Politics*, Boston: Houghton Mifflin.
- Rummel, Rudolph J., 1983. "Libertarianism and International Violence", *Journal of Conflict Resolution* 27: 27–71.
- , 1979. *Understanding Conflict and War*, Beverly Hills: Sage.
- Russett, Bruce, 1993. *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*, Princeton: Princeton University Press.
- , 1990. *Controlling the Sword*, Cambridge: Harvard University Press.
- Russett, Bruce, and William Antholis, 1992. "Do Democracies Rarely Fight Each Other? Evidence from the Peloponnesian War", *Journal of Peace Research* 29: 415–434.
- Russett, Bruce, and Harvey Starr, 1992. *World Politics: The Menu for Choice*, New York: Freeman.
- Singer, J. David, Stuart Bremer, and John Stuckey, 1972. "Capability Distribution, Uncertainty, and Major Power War, 1820–1965", in Bruce M. Russett (ed.), *Peace, War, and Numbers*, Beverly Hills: Sage.
- Singer, J. David, and Melvin Small, 1968. "Alliance Aggregation and the Onset of War, 1816–1965", in J. David Singer (ed.), *Quantitative International Politics*, New York: Free Press.
- Siverson, Randolph, 1991. "The Escalation of Disputes and the Outbreak of War", Presented at the Advances in the Scientific Study of International Conflict conference, Washington.
- Small, Melvin, and J. David Singer, 1976. "The War Proneness of Democratic Regimes", *Jerusalem Journal of International Relations* 1: 41–64.
- Summers, Robert, and Alan Heston, 1988. "A New Set of International Comparisons of Real Product and Prices: Estimates for 130 Countries, 1950–1984", *Review of Income and Wealth* 34: 1–26.
- Taylor, Charles L., and David A. Jodice, 1983. *World Handbook of Political and Social Indicators*, New Haven: Yale University Press.
- Weede, Erich, 1984. "Democracy and War Involvement", *Journal of Conflict Resolution* 28: 649–664.
- , 1983. "Extended Deterrence by Superpower Alliance", *Journal of Conflict Resolution* 27: 231–254.